

**VII. SVETOVÉ STRETNUTIE RODÍN
MILÁNO, JÚN 2012**

RODINA: PRÁCA A SVIATOK

OBSAH

VII. SVETOVÉ STRETNUTIE RODÍN MILÁNO, JÚN 2012

Slovo na úvod.....	5
Ctihodnému bratovi kardinálovi ENNIOVI ANTONELLIMU, predsedovi Pápežskej rady pre rodinu.....	7
Modlitba za rodiny.....	9
Zoznam katechéz na 7. svetové stretnutie rodín.....	10
1. Tajomstvo Nazareta.....	12
2. Rodina dáva život.....	16
3. Rodina prežíva skúšky.....	22
4. Rodina oživuje spoločnosť.....	28
5. Práca a sviatok v rodine.....	33
6. Práca – zdroj pre rodinu.....	38
7. Práca – výzva pre rodinu.....	44
8. Sviatok – čas pre rodinu.....	49
9. Sviatok – čas pre Pána.....	54
10. Sviatok – čas pre spoločenstvo.....	59

SLOVO NA ÚVOD

Svetové stretnutia rodín sú veľké zhromaždenia, ktoré zvoláva Svätý Otec každé tri roky na oslavu Božieho daru rodiny. Ich dejiny siahajú do roku 1981, kedy Svätý Otec Ján Pavol II. ohlásil apoštolskú exhortáciu *Familiaris consortio* a zriadil Pápežskú radu pre rodinu. Prvé svetové stretnutie rodín sa uskutočnilo v roku 1994 v Ríme, druhé bolo v Rio De Janeiro v roku 1997, tretie opäť v Ríme v Jubilejnom roku 2000, štvrté v Manile v roku 2003, piate vo Valencii v roku 2006, šieste v Mexiku v roku 2009 a siedme sa uskutoční 30. mája až 3. júna 2012 v talianskom Miláne. Stretnutia spájajú státisíce rodín zo všetkých kontinentov, aby sa spoločne modlili, viedli dialóg, vzdelávali sa, vzájomne sa zdieľali a pochopili hĺbku úlohy, ktorú má kresťanská rodina ako domáca cirkev a základ evanjelizácie.

Súčasťou každého Svetového stretnutia rodín je:

- medzinárodný teologicko – pastoračný kongres
- slávenie eucharistie vo farnostiach hostujúcej diecézy v rôznych jazykoch
- spoločenské podujatia
- eucharistická adorácia
- festival so svedectvami rodín
- záverečná sv. omša, ktorej predsedá Svätý Otec za účasti kardinálov, biskupov a kňazov z celého sveta.

Ako prípravu na Svetové stretnutie rodín predstavuje Pápežská rada pre rodinu niekoľko tém na meditácie a dialógy, ktoré smerujú k ústrednej téme stretnutia.

Predkladaná publikácia obsahuje texty rozvíjajúce najdôležitejšie témy, ktoré sa týkajú rodiny, opierajúc sa pritom o Sväté písmo, o základné učenie Cirkvi a o dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Obsahuje list Svätého otca Benedikta XVI. ctihodnému kardinálovi Enniovi Antonelliemu, predsedovi Pápežskej rady pre rodinu, modlitbu za rodiny a texty katechéz.

Odporúčam kňazom, spoločenstvám, rodinám, aby tieto hodnotné podnety prijali ako príležitosť „znovu sa zamyslieť nad prácou a sviatkami

z perspektívy jednotnej rodiny, otvorenej pre život, dobre začlenenej do spoločnosti a do Cirkvi, pozornej voči kvalite vzťahov, ako aj voči ekonomii samotného rodinného jadra.“ (z listu Benedikta XVI.). Nech je príležitosťou k prehĺbeniu života rodín a rodinných spoločenstiev vo farnostiach na Slovensku a dobrou prípravou na slávenie VII. Svetového stretnutia rodín v Miláne, ale aj vo všetkých diecézach na Slovensku.

S archijerejským požehnaním

+ Mons. Milan Chatur, CSsR

Košický eparcha a predseda Rady pre rodinu KBS

Ctihodnému bratovi kardinálovi ENNIOVI ANTONELLIMU, predsedovi Pápežskej rady pre rodinu

Na záver 6. svetového stretnutia rodín, ktoré sa konalo v Mexiku v januári 2009 som oznámil, že nasledujúce stretnutie katolíckych rodín celého sveta s Petrovým nástupcom sa bude konať v Miláne v r. 2012 na tému „Rodina: práca a sviatok“. Chcel by som už teraz začať prípravu na toto dôležité podujatie a upresniť, že sa uskutoční – ak to Boh dovolí – v dňoch 30. mája až 3. júna, pričom chcem zároveň poskytnúť niektoré detailnejšie informácie, pokiaľ ide o jeho obsah a spôsoby jeho konania.

Práca a sviatky úzko súvisia so životom rodín: podmieňujú ich rozhodnutia, ovplyvňujú vzťahy medzi manželmi, medzi rodičmi a deťmi, odrážajú sa vo vzťahu rodiny k spoločnosti a k Cirkvi. Sväté písmo (porov. Gen 1 – 2) nám hovorí, že rodina, práca a sviatočný deň sú darmi a požehnaním od Boha, aby nám pomohli naplno prežívať ľudskú existenciu. Každodenná skúsenosť potvrdzuje, že opravdivý rozvoj osoby zahŕňa jednak individuálny, rodinný a spoločenský rozmer, jednak aktivity a fungujúce vzťahy, ale aj otvorenie sa pre neohraničenú nádej a dobro.

Žiaľ, v našich časoch organizácia práce, chápanej a vykonávanej v podmienkach trhovej konkurencie a snahy o maximálny zisk, a sviatok, ponímaný ako príležitosť pre únik a konzum, prispievajú k rozštiepeniu rodín a spoločenstva a obhajujú individualistický štýl života. Je preto potrebné podporovať reflexiu a úsilie zamerané na zosúladenie pracovných požiadaviek a pracovného času s fungovaním rodiny a tiež na to, aby sviatky znovu nadobudli svoj pravý zmysel, osobitne nedeľa, ktorá je Veľkou nocou týždňa, Dňom Pána a dňom človeka, dňom rodiny, spoločenstva a solidarity.

Najbližšie svetové stretnutie rodín je príležitosťou, aby sme sa znovu zamysleli nad prácou a sviatkami z perspektívy jednotnej rodiny, otvorenej pre život, dobre začlenennej do spoločnosti a do Cirkvi, pozornej voči kvalite vzťahov, ako aj voči ekonómii samotného rodinného jadra. Aby bolo podujatie opravdivo plodné, nemôže ostať izolované, ale má mu predchádzať primeraná cirkevná a kultúrna príprava. Preto si želám, aby sa už počas roka 2011, keď slávime 30. výročie apoštolskej exhortácie Familiaris consortio, „magny charty“ pastoračie rodín, začala účinná príprava spolu s podujatiami na farskej, diecéznej a národnej úrovni, ktorých cieľom bude

pravdivo a pozitívne objasniť prežívanie práce a sviatkov s osobitným zreteľom na ich dopad na konkrétny život rodín. Preto vyzývam kresťanské rodiny a cirkevné spoločenstvá na celom svete, aby sa zapojili a vydali na cestu smerom k „Milánu 2012“.

7. svetové stretnutie bude trvať – tak ako predchádzajúce stretnutia – päť dní a vyvrcholí v sobotu večer „Sviatkom svedectiev“ a v nedeľu ráno slávnostnou svätou omšou. Na týchto dvoch sláveniach, ktorým budem predsedáť, sa všetci zhromaždíme ako „rodina rodín“. Celkový priebeh podujatia sa zorganizuje tak, aby sa harmonicky zosúlادili rôzne rozmary: spoločná modlitba, teologické a pastoračné úvahy, chvíle bratstva i vzájomnej výmeny skúseností medzi hosťujúcimi a miestnymi rodinami, mediálne výstupy.

Nech Pán už teraz odmení plnosťou nebeských darov ambroziánsku arcidiecézu za jej veľkodušnú ochotu a organizačné úsilie v službe Univerzálnej cirkvi a rodín pochádzajúcich z mnohých národov.

Na príhovor Svätej rodiny z Nazareta, ktorá sa venovala každodennej práci a horlivo sa zúčastňovala na slávení sviatkov svojho ľudu, Vám, drahý brat, i Vaším spolupracovníkom zo srdca udeľujem osobitné apoštolské požehnanie, ktoré s radosťou zvolávam aj na rodiny zapojené do príprav tohto veľkého stretnutia v Miláne.

Dané v Castel Gandolfo, 23. augusta 2010.

BENEDIKT XVI.

Modlitba za rodiny

Otče nášho Pána Ježiša Krista a Otče náš,
klaniame sa ti, *Ty prameň každého spoločenstva*;
ochraňuj naše rodiny a požehnávaj ich,
aby boli miestom jednoty manželov
a života v plnosti, ktorý sa vzájomne dáva
medzi rodičmi a deťmi.

Kontemplujeme ťa,
Ty, *Tvorca každej dokonalosti a každej krásy*;
dožič každej rodine vhodnú a dôstojnú prácu,
aby sme mali potrebnú obživu
a mohli neustále zakusovať,
že sme tvojimi privilegovanými spolupracovníkmi
pri budovaní sveta.

Chválime ťa,
príčina našej radosti a sviatku;
otvor aj v našich rodinách
cesty radosti a odpočinku,
aby sme už teraz mohli zakusovať tú dokonalú radosť,
ktorú si nám daroval v zmŕtvychvstalom Kristovi.

Tak budú naše pracovné i voľné dni
otvorené tvojmu tajomstvu lásky a svetla,
ktoré nám zjavil Kristus, tvoj Syn
a vopred dal okúsiť životodarný Duch.
Tak budeme žiť šťastne, že sme tvojou rodinou
na ceste k Tebe, ktorý si požehnaný Boh naveky.

Amen.

Dionigi kardinál Tettamanzi, pri príležitosti VII. svetového stretnutia rodín, Miláno 2012

RODINA: PRÁCA A SVIATOK

Prípravné katechézy na 7. svetové stretnutie rodín
(Miláno, 30. mája – 3. júna 2012)

Zoznam katechéz

1. Tajomstvo Nazareta
2. Rodina dáva život
3. Rodina prežíva skúšky
4. Rodina oživuje spoločnosť
5. Práca a sviatok v rodine
6. Práca – zdroj pre rodinu
7. Práca – výzva pre rodinu
8. Sviatok – čas pre rodinu
9. Sviatok – čas pre Pána
10. Sviatok – čas pre spoločenstvo

Téma katechéz

Rodina, práca, sviatok. Tri slová, ktoré sú témou 7. svetového stretnutia rodín. Vytvárajú trojslovný názov, ktorý vychádza z rodiny, aby ju otváral pre svet: práca a sviatok sú spôsoby, akými rodina obýva „priestor“ spoločnosti a prežíva ľudský „čas“. Téma sa zaoberá vzťahom manželského páru muža a ženy a ich životnými štýlmi – spôsobom prežívania vzťahov (rodina), prebývania vo svete (práca) a poľudšťovania času (sviatok).

Katechézy sú rozdelené do troch skupín, ktoré sa postupne týkajú rodiny, práce a sviatku, a začínajú úvodnou katechézou o životnom štýle rodiny. Tieto katechézy chcú osvetliť prepojenie medzi skúsenosťou života rodiny a každodenným životom v spoločnosti a vo svete.

Štruktúra katechéz

Úvodná časť	A. Úvodná pieseň a privítanie B. Vyzývanie Ducha Svätého
Vlastná téma	C. Čítanie Božieho slova D. Biblická katechéza E. Z učenia Cirkvi

Závěrečná část

- F. Otázky na rozhovor manželů a v společenství
- G. Předsvazatie pre život v rodine a v spoločnosti
- H. Spontánna modlitba. Otče náš.
- I. Závěrečná píseň

1. TAJOMSTVO NAZARETA

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzávanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

¹¹*Prišiel do svojho vlastného,
a vlastní ho neprijali.*

¹²*Ale tým, ktorí ho prijali,
dal moc stať sa Božími deťmi:
tým, čo uverili v jeho meno. (Jn 1, 11 – 12)*

⁴⁰*Chlapec rástol a mocnel, plný múdrosti, a Božia milosť bola na ňom. ⁴¹Jeho rodičia chodievali každý rok do Jeruzalema na veľkonočné sviatky. ⁴²Keď mal dvanásť rokov, tiež išli, ako bývalo na sviatky zvykom [...]*

⁵¹*Potom sa s nimi vrátil do Nazareta a bol im poslušný. A jeho matka zachovávala všetky slová vo svojom srdci. ⁵²A Ježiš sa vzámahal v múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí. (Lk 2, 40- 41. 51-52)*

D. Biblická katechéza

1. Prišiel do svojho vlastného. Prečo si má rodina zvoliť životný štýl? Aké sú nové štýly života pre súčasnú rodinu, pokiaľ ide o prácu a sviatok? Dva úryvky z biblie opisujú spôsob, akým prišiel Pán Ježiš medzi nás (Jn 1, 11-12) a žil v ľudskej rodine (Lk 2, 40-42.51-52).

Prvý text nám predstavuje Ježiša, ktorý býva uprostred svojho ľudu: „*Prišiel do svojho vlastného, a vlastní ho neprijali. Ale tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi: tým, čo uverili v jeho meno*“. Večné Slovo vyšlo z Otcovho lona, prišlo k svojmu ľudu a vstúpilo do ľudskej rodiny. Boží ľud, ktorý mal byť lonom prijímajúcim Slovo, sa ukázal neplodným. Vlastní ho neprijali, ba naopak, vylúčili ho spomedzi seba. Tajomstvo odmietnutia Ježiša z Nazareta sa nachádza v srdci jeho príchodu medzi nás. Tým však, čo ho prijali, „*dal moc stať sa Božími deťmi*“. Pod krížom Ján videl uskutočnenie toho, čo ohlasuje na začiatku svojho evanjelia. Ježiš, „*keď uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval*“ (Jn 19, 26), odovzdal matke nového syna a zveril milovanému učeníkovi matku. Evanjelista dodáva: „*a od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe*“ (Jn 19, 27). Hľa, to je „štýl“, ktorý od nás žiada Ježiš, aby mohol prísť medzi nás – *štýl schopný prijať a dávať život*.

Ježiš žiada, *aby rodina bola miestom, ktoré prijíma a dáva život v plnosti*. Rodina dáva nielen telesný život, ale otvára sa prisľúbeniu a radosti. Rodina sa stáva schopnou

„prijat“, ak dokáže chrániť vlastnú intimitu, dejiny každého jej člena, rodinné tradície, dôveru v život, nádej v Pána. Rodina sa stáva „plodnou“, keď dokáže odovzdávať prijaté dary, keď chráni rytmus každodenného života medzi prácou a sviatkom, medzi nehou a láskou, medzi povinnosťami a nezištnosťou. Toto je dar, ktorý dostávame v rodine: chrániť a odovzdávať život manželov a deťom.

Rodina má vlastný rytmus, ako tlkot srdca – je miestom odpočinku a elánu, príchodu a odchodu, pokoja a snov, nehy a zodpovednosti. Manželia musia takého prostredie vytvoriť ešte skôr, než prídu deti. Práca nesmie urobiť z domu opustené miesto, ale rodina sa má naučiť žiť a prepájať čas práce s časom sviatku. Často sa musí konfrontovať s vonkajšími tlakmi, ktoré nedovoľujú zvoliť si ideál, ale učeníci Pána sú tí, ktorí prežívajú konkrétnu situáciu, vedia dať zmysel každej veci, aj tej, ktorú nie je možné zmeniť – sú soľou zeme. Zvlášť nedeľa *má byť časom dôvery, slobody, stretnutia, odpočinku a zdieľania*. Nedeľa je stretnutím medzi mužom a ženou. Predovšetkým je Dňom Pána, časom modlitby, Božieho slova, Eucharistie, otvorenosti pre spoločenstvo a lásku. A takto aj dni počas týždňa dostanú svetlo nedele a sviatku – bude menej rozptýlenia a viac stretnutia, menej náhlenia a viac rozhovorov, menej vecí a viac prítomnosti. Prvým krokom v tomto smere je pozrieť sa na to, ako bývame v našom dome, čo robíme okolo nášho rodinného krbu. Je potrebné si všimnúť, aký je náš domov a vziať do úvahy štýl nášho bývania, rozhodnutia, ktoré sme v ňom urobili, sny, ktoré sme v ňom snívajú, utrpenie, ktoré prežívame, boje, ktoré podstupujeme, nádeje, ktoré živíme.

2. Tajomstvo Nazareta. V tejto galilejskej dedine prežil Ježiš najdlhšie obdobie svojho života. Ježiš sa stáva mužom – s plynúcimi rokmi prežíva mnohé ľudské skúsenosti, aby ich mohol všetky spasit' – stáva sa jedným z nás, vstupuje do konkrétnej ľudskej rodiny, žije v úplnej tichosti tridsať rokov, ktoré sa stávajú zjavením tajomstva nazaretskej pokory.

Verš, ktorým začína úryvok, načrtáva niekoľkými rysmi „tajomstvo Nazareta“. *Je to miesto pre vzrast v múdrosti a milosti Božej v kontexte konkrétnej rodiny, ktorá prijíma a dáva život. „Chlapec rástol a mocnel, plný múdrosti, a Božia milosť bola na ňom.“* Tajomstvo Nazareta nám jednoduchým spôsobom hovorí, že Ježiš, *Slovo, ktoré prichádza z výsosti*, Syn Otca, sa stal dieťaťom, prijíma našu ľudskosť, vyrastá ako chlapec vo svojej rodine, prežíva skúsenosť náboženstva a zákona, každodenný život, v ktorom sa striedajú dni práce a sobotný odpočinok, kalendár sviatkov. „*Syn Najvyššieho sa obliekol do odevu zraniteľnosti a chudoby*“, je sprevádzaný pastiermi a ľuďmi, ktorí vyjadrujú nádej Izraela. Tajomstvo Nazareta je však oveľa viac – je tajomstvom, ktoré fascinovalo veľkých svätcov, akými boli Terézia z Lisieux a Karol de Foucauld.

Napokon verš, ktorým končí príbeh, hovorí, že Ježiš „*sa s nimi vrátil do Nazareta*

a bol im poslušný. A jeho matka zachovávala všetky slová vo svojom srdci. A Ježiš sa vzmáhal v múdrosti, veku a v oblube u Boha i u ľudí“. Toto je hlboké tajomstvo Nazareta – Ježiš, zosobnené Božie Slovo, sa ponoril na tridsať rokov do našej ľudskosti. Ľudské slová, rodinné vzťahy, skúsenosť priateľstva a konfliktov, zdravia a choroby, radosti a bolesti sa stali jazykom, ktorý sa Ježiš učí, aby hlásal Božie slovo. Odkiaľ, ak nie z rodiny a z nazaretského prostredia pochádzajú Ježišove slová, jeho obrazné vyjadrenia, jeho schopnosť pozorovať pole, roľníka, ktorý rozsieva, žatvu, ktorá sa už žltne, ženu, ktorá zamiesi cesto, pastiera, ktorý stratil ovečku, otca s jeho dvoma synmi? Kde sa Ježiš naučil tak udivujúco rozprávať, hovoriť v obrazoch, prirovnávať, modliť sa v živote a životom? Nepochádza snáď táto Ježišova schopnosť z jeho ponorenia sa do života v Nazarete? Preto hovoríme, že Nazaret je miestom pokory a skrytosti. Slovo sa ukrýva, semeno zostupuje do lona zeme a umiera, aby prinieslo ako dar lásku samotného Boha, ba dokonca otcovskú tvár Boha. To je tajomstvo Nazareta.

3. Rodinné väzby. Ježiš žije v rodine vyznačujúcej sa židovskou spiritualitou a vernosťou zákonu: „*Jeho rodičia chodievali každý rok do Jeruzalema na veľkonočné sviatky. Keď mal dvanásť rokov, tiež išli, ako bývalo na sviatky zvykom“.* Rodina a zákon – to je kontext, v ktorom Ježiš rástol v múdrosti a milosti. Židovská rodina a judaistická religiozita, patriarchálna rodina a doma prežívané náboženstvo s každoročnými sviatkami, so zmyslom pre sobotu, s každodennou prácou a modlitbou, so spôsobom čistej a nežnej lásky manželov dávajú pochopiť, ako Ježiš hlboko prežíval svoju rodinu.

Aj my vyrastáme v konkrétnej ľudskej rodine, uprostred vzťahov prijatia, ktorými rastieme a odpovedáme na život a na Božie volanie. Aj my sa staneme tým, čo sme dostali. *Tajomstvo Nazareta je súhrnom všetkých týchto väzieb:* rodina a religiozita, naše korene a náš ľud, každodenný život a naše sny do budúcnosti. Dobrodružstvo ľudského života vychádza z toho, čo sme dostali – život, domov, city, jazyk, viera. Naša ľudskosť sa formuje v rodine, s jej bohatstvami i chudobou.

E. Z učenia Cirkvi

Život rodiny so sebou prináša jedinečný, nový, kreatívny štýl, ktorý sa prežíva a zakusuje v manželskej dvojici a odovzdáva sa deťom, aby pretvoril svet. Evanjeliový spôsob života v rodine pôsobí dovnútra i navonok cirkevného spoločenstva tým, že dáva zaskvieť charizme manželstva, novému prikázaniu lásky k Bohu a k bližnému. Familiaris Consortio (64) nás pôsobivo nabáda, aby sme znovu objavili rodinnejšiu tvár Cirkvi a osvojili si „ľudskejšie a bratskejšie vzájomné vzťahy.“

Evanjeliový spôsob života v rodine

Kresťanská rodina, oživovaná a udržiavaná novým prikázáním lásky, praktizuje v svojom živote pohostinstvo, úctu a službu voči každému človeku, ktorého vždy pri-

jíma pre jeho osobnú dôstojnosť a dôstojnosť Božieho dieťaťa.

Má sa to prejavovať predovšetkým medzi manželmi a rodinou a na prospech oboch, a to každodenným úsilím o zveladenie opravdivého osobného spoločenstva, ktoré sa opiera o vnútorné spoločenstvo lásky a z neho vyrastá. To sa má potom rozvíjať v širšom okruhu cirkevného spoločenstva, do ktorého je kresťanská rodina začlenená. Vďaka láske v rodine Cirkev môže a má nadobúdať domácejší, čiže rodinnejší rozmer, a to osvojovaním si ľudskejších a bratskejších vzájomných vzťahov.

Láska však prekračuje aj hranice okruhu bratov vo viere, pretože „každý človek je mojim bratom“. V každom človeku, najmä ak je chudobný, chorý, trpiaci alebo ak je obeťou nespravodlivého zaobchádzania, láska objavuje Kristovu tvár a brata, ktorého treba milovať a ktorému treba slúžiť.

Ak má rodina plniť svoju službu človeku naozaj evanjeliovým spôsobom, musí dôsledne uskutočňovať to, čo zdôrazňuje Druhý vatikánsky koncil: „Aby táto charitatívna činnosť bola a prejavovala sa naozaj bez akýchkoľvek výhrad, treba vidieť v blížnom obraz Boží, na ktorý je stvorený, a Krista Pána, ktorému sa podľa pravdy venuje to, čo sa dáva núdznemu“. [*Familiaris consortio*, 64]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Je naša rodina miestom, ktoré prijíma a dáva život v plnosti rôznych ľudských a kresťanských rozmerov?
2. Aké rozhodnutia robíme, aby naša rodina bola miestom rastu v múdrosti a milosti Božej?
3. Aké rodinné, citové a náboženské väzby pôsobia na náš rast ako manželského páru a na naše deti?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Aké sú nové spôsoby života dnešnej rodiny v kontexte práce a sviatku?
2. Podľa akých rozhodnutí a kritérií riadime náš každodenný život?
3. Aké komunikačné a sociálne ťažkosti treba prekonať, aby mohla byť rodina miestom ľudského a kresťanského rastu?
4. S akými kultúrnymi ťažkosťami sa stretávame pri odovzdávaní dobrého spôsobu života a viery?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš.

I. Záverečná pieseň

2. RODINA DÁVA ŽIVOT

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzávanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

*¹⁷A stvoril Boh človeka na svoj obraz,
na Boží obraz ho stvoril,
muža a ženu ich stvoril. (Gn 1, 27)*

¹⁸Potom Pán, Boh, povedal: „Nie je dobre byť človeku samému. Urobím mu pomoc, ktorá mu bude podobná.“ ¹⁹Keď Pán, Boh, utvoril z hlíny všetku poľnú zver a všetko nebeské vtáčstvo, priviedol ho k Adamovi, aby videl, ako by ho nazval, lebo ako ho nazve, také bude jeho meno. ²⁰A nazval Adam menom všetok dobytok, všetko nebeské vtáčstvo a všetku poľnú zver. Ale pomoc, ktorá by mu bola podobná, nenašiel. ²¹Tu Pán, Boh, dopustil na Adama tvrdý spánok, a keď zaspal, vybral mu jedno rebro a jeho miesto zaplnil mäsom. ²²A z rebra, ktoré vybral Adamovi, utvoril Pán, Boh, ženu a priviedol ju k Adamovi.

²³Vtedy Adam povedal:

*„Toto je teraz kosť z mojich kostí
a mäso z môjho mäsa;
preto sa bude volať mužena,
lebo je vzatá z muža.“*

*²⁴Preto muž opustí svojho otca
i svoju matku
a prilipne k svojej manželke,
a budú jedným telom. (Gn 2, 18-24)*

D. Biblická katechéza

1. Muža a ženu ich stvoril. Prečo Boh stvoril muža a ženu? Prečo chcel, aby v ľudskej dvojici, viac ako v ktoromkoľvek inom stvorení, žiaril jeho obraz? Muž a žena, ktorí sa milujú celým svojím bytím, sú kolískou, ktorú Boh vybral, aby do nej vložil svoju lásku, aby každý syn a každá dcéra, ktorí sa narodí na svet, ju mohli spoznať, prijať a prežívať z pokolenia na pokolenie, vzdávajúc chválu Stvoriteľovi.

Prvé strany Biblie zobrazujú dobro, ktoré Boh zamýšľal pre svoje stvorenia. Boh stvoril muža a ženu *rovných v dôstojnosti, a predsa rozdielných*: jedného mužského pohlavia a druhého ženského pohlavia. Podobnosť zjedno-

tená v rozdielnosti pohlaví im dovoľuje vstúpiť do tvorivého dialógu, vytvorením životného zväzku. Zmluva s Pánom znamená v biblii to, čo dáva život ľudu vo vzťahu k svetu a dejinám celého ľudstva. To, čo biblia učí o ľudstve a o Bohu, má korene v udalosti Exodu, v ktorom Izrael zakúsil dobrotivú blízkosť Pána a stal sa jeho ľuďom tým, že súhlasil so zmluvou, z ktorej ako jedinej prichádza život.

Dejiny zmluvy Pána s jeho ľuďom osvetľujú príbeh stvorenia muža a ženy. Boli stvorení pre *spojenie (zmluvu), ktorá sa netýka len ich samotných, ale zahŕňa aj Stvoriteľa*: „Na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril“.

Rodina sa rodí z manželského páru, zamýšľaného v samotnej rozdielnosti pohlaví, *ako obraz Boha, obraz zmluvy*. V nej má jazyk tela veľký význam, vyjadruje niečo o Bohu samom. Spojenie, ktoré sú muž a žena vo svojej rozdielnosti a vzájomnom dopĺňovaní povolani žiť, je na obraz a podobu Boha, ktorý je spojencom svojho ľudu. Ženské telo je určené na to, aby túžilo po tele muža a prijalo ho a naopak; to isté – ba ešte viac – platí pre „mysel“ a „srdce“. Stretnutie s osobou iného pohlavia vždy vyvoláva zvedavosť, hodnotenie, túžbu upozorniť na seba, vydať zo seba to najlepšie, ukázať vlastnú hodnotu, postarať sa, chrániť...; je to stretnutie vždy dynamické, naplnené *pozitívnu energiou*, pretože vo vzťahu s druhým/s druhou, objavujeme a rozvíjame sami seba. Mužská a ženská identita vystupuje do popredia zvlášť vtedy, keď medzi nimi vznikne nadšenie pre stretnutie a túžba po vytvorení vzťahu.

V rozprávaní druhej kapitoly *Genezis* Adam objavuje, že je mužom práve vo chvíli, keď spoznáva ženu – stretnutie so ženou mu dáva pochopiť a pomenovať to, že je mužom. Vzájomné spoznanie sa muža a ženy spôsobuje porážku zla samoty a zjavuje dobro manželského zväzku. V protiklade s tým, čo tvrdí rodová (gender) ideológia, *rozdielnosť obidvoch pohlaví je veľmi dôležitá*. Je predpokladom k tomu, aby každý mohol rozvíjať svoju ľudskosť vo vzťahu a v interakcii s druhým. Zatiaľ čo manželia sa darujú úplne jeden druhému, zároveň sa darujú deťom, ktoré by sa mohli narodiť. Takáto dynamika daru sa ochudobňuje zakaždým, keď sa sexualita využíva egoisticky – keď je vylúčená akákoľvek otvorenosť pre život.

2. Nie je dobre byť človeku samému. Boh, aby vyplnil Adamovu samotu, stvoril pre neho „*pomoc, ktorá mu bude podobná*“. V biblii sa výraz „pomoc“ viac menej spája s Bohom, až sa z neho stáva pomenovanie pre Boha samého („*Pán je so mnou a pomáha mi*“ Ž 118, 7); okrem toho „pomocou“ sa nemyslí nejaký všeobecný zásah, ale pomoc poskytnutá v ohrození života.

Tým, že Boh stvoril ženu ako pomoc, ktorá mu je podobná, vytrhol človeka zo zla samoty, ktorá zabíja a zasadil ho do spojenia, ktoré dáva život – spojenia manželského, v ktorom si muž a žena vzájomne dávajú život; spojenia rodičovského, v ktorom otec a matka odovzdávajú život deťom.

Muž a žena sú *jeden pre druhého „pomocou“*, ktorá je „nablízku“, podopiera, zdieľa, komunikuje, a to spôsobom, v ktorom je vylúčená akákoľvek forma podriadenosti alebo nadradenosti. Rovnaká dôstojnosť muža a ženy nepripúšťa žiadnu hierarchiu a zároveň nevyučuje rozdielnosť. Rozdielnosť dovoľuje mužovi a žene vytvoriť jednotu a toto spojenie im dáva pevnosť. Učí nás to *Kniha Sirachovcova*: „*Kto dostal dobrú ženu, ten sa dostáva k bohatstvu, ona je pomocnicou aj stĺpom, o ktorý sa pokojne opiera. Kde niet plota, tam voľne kradnú majetok, kde niet ženy, tam muž zastane v biede*“ (Sir 36, 26-27).

Muž a žena, ktorí sa milujú v telesnej túžbe a nežnosti, ako aj v hĺbke ich dialógu, sa stávajú spojencami, ktorí *sa poznávajú jeden vďaka druhému*, dodržia dané slovo a sú verní zmluve, podporujú sa, aby uskutočňovali ten Boží obraz, ku ktorému sú povolani ako muž a žena už od počiatku sveta. Počas života prehľbujú komunikáciu jazykom tela a slova, pretože oboje potrebujú ako vzduch a vodu. Muž a žena sa musia vyhnúť nástrahám ticha, odstupu a nedorozumenia. Pracovný rytmus však nezriedka vyčerpáva, odoberá čas a energiu pre starostlivosť o vzťahy medzi manželmi – *preto je potrebný čas sviatku, keď sa slávi jednota (spojenie) a život*.

Stvorenie ženy sa uskutočnilo, kým muž hlboko spal. Spánok, ktorý Boh na neho dopustil, vyjadruje jeho odovzdanosť tajomstvu, ktoré nemôže pochopiť. Pôvod ženy zostáva zahalený v tajomstve Boha, rovnako ako pre každú dvojicu zostáva tajomstvom pôvod ich lásky, príčina ich stretnutia a vzájomnej príťažlivosti, ktorá ich viedla k spoločenstvu života. Jedna vec sa zdá istá – *do vzťahu dvojice Boh vložil „logiku“ svojej lásky*, v ktorej dobro vlastného života spočíva v darovaní sa druhému/druhej.

Láska dvojice, tvorená príťažlivosťou, partnerstvom, dialógom, priateľstvom, starostlivosťou... má svoje korene v Božej láske, ktorá už od začiatku zamýšľala muža a ženu ako stvorenia, ktoré by sa milovali tou istou láskou, i za cenu toho, že nástrahy hriechu by mohli urobiť ich vzťah namáhavým a protichodným. *Žiaľ, hriech nahradil logiku lásky*, logiku sebadarovania logikou moci, nadvlády, sebeckým potvrdzovaním vlastného ega.

3. Budú jedným telom. Žena, pretože je stvorená z mužovho rebra, je „telo z jeho tela a kosť z jeho kostí“. Z tohto dôvodu *zdieľa žena slabosť muža* –

telo, *ale i nosnú podporu* – kosť. Jeden komentár Talmudu v tejto súvislosti hovorí, že, „Boh nestvoril ženu z hlavy muža, aby muža ovládala; nestvoril ju ani z chodidiel, aby bola mužovi podriadená, ale stvoril ju z rebra, aby bola blízko jeho srdcu“. Ozvenou týchto slov sú slová o „milovanej“ z Piesne piesní: „*Na srdce si ma pritlač jak prsteň*“ (Pies 8, 6). Vyjadruje sa v nich hlboká a celostná jednota, o ktorú usiluje a ku ktorej je predurčená láska dvojice.

Toto je teraz kosť z mojich kostí a telo z môjho tela – muž vyslovuje tieto svoje prvé slová pred ženou. Až do tejto chvíle „pracoval“ na pomenovaní zvierat, ale zostával ešte sám, neschopný slov prednášaných v spoločenstve. Keď ale muž pred sebou uvidí ženu, vyslovuje slová úžasu, pretože v nej rozpoznáva veľkosť Boha a krásu citov. Spoločenstvu muža a ženy bohatému na úžas, vďačnosť a solidárnosť Boh zveruje stvorenie. *Spojení v láske, stávajú sa v čase „jedným telom“.*

Výraz „jedno telo“ poukazuje zaiste na dieťa, ale ešte skôr znamená medziosobné spoločenstvo, ktoré úplne spojuje muža a ženu až do chvíle, keď vytvára novú skutočnosť. Takto spojení sa muž a žena môžu a majú dať k dispozícii pre odovzdávanie života, pre prijatie tým, že dávajú život deťom, ale tiež tým, že budú otvorení pre formy osvojenia a adopcie. Dôverný vzťah manželov je totiž pôvodným miestom predurčeným a Bohom chceným, kde nielenže je život splodený a kde sa život rodí, ale je aj prijímaný a kde sa učí celý súbor citov a ľudských vzťahov.

V manželskom páre je prítomný úžas, prijatie, oddanosť, útecha v nešťastí a samote, zväzok a vďačnosť za úžasné Božie diela. A tak sa stáva dobrou zemou, do ktorej je ľudský život zasiaty, kde kľíči a prichádza na svet. *Miesto života, miesto Božie* – ľudská dvojica tým, že prijíma jeden druhého, uskutočňuje svoje určenie v službe stvorenia a stáva sa čoraz viac podobná Stvoriteľovi, na ceste k svätosti.

E. Z učenia Cirkvi

V živote rodiny tvoria medziosobné vzťahy základ a sú živé tajomstvom lásky. Kresťanské manželstvo je zväzok, prostredníctvom ktorého si muž a žena sľubujú, že sa budú milovať v Pánovi navždy a celým svojim bytím, je prameňom, ktorý živí a oživuje vzťahy medzi všetkými členmi rodiny. Nie náhodou sa v nasledujúcich úryvkoch z Familiaris consortio a Evangelium vitae, ktoré ilustrujú tajomstvo domáceho života, viackrát objavujú výrazy „spoločenstvo“ a „dar“.

Láska, prameň a duša rodinného života

Spoločenstvo manželov je základom, na ktorom sa buduje širšie domáce spoločenstvo, a to spoločenstvo rodičov a detí, bratov a sestier medzi sebou, príbuzných a iných rodinných príslušníkov.

Také spoločenstvo má korene v prirodzených zväzkoch tela a krvi. Rozvíja sa a skutočne ľudsky zdokonaľuje tým, že vytvára a privádza k zrelosti hlbšie a bohatšie duchovné putá. Láska, ktorá pestuje medziosobné vzťahy rôznych členov, je tou vnútornou silou, ktorá vytvára a oživuje domácu jednotu a spoločenstvo.

Okrem toho kresťanská rodina je povolaná, aby okúsila nové a jedinečné spoločenstvo, ktoré potvrdzuje a zdokonaľuje prirodzené a ľudské spoločenstvo. V skutočnosti milosť Ježiša Krista, „*prvorođeného medzi mnohými bratmi*“ (Rim 8, 29), je svojou prirodzenosťou a vnútornou dynamikou „milosťou bratstva“, ako hovorí svätý Tomáš Akvinský (S. Th. II• II, 14, 2, ad 4). Duch Svätý, ktorý sa vylieva pri slávení sviatostí, je živým prameňom a nevyčerpatelným pokrmom nadprirodzeného spoločenstva, ktoré veriacich zhromažďuje a spája s Kristom a medzi sebou v jednote Božej Cirkvi. Kresťanská rodina zjavuje a uskutočňuje cirkevné spoločenstvo, preto ju možno a treba nazývať „domácou cirkvou“.

Všetci členovia rodiny, každý podľa vlastného daru, dostávajú milosť a úlohu, aby deň čo deň budovali spoločenstvo osôb tak, aby sa rodina stala „akousi školou úplnejšej ľudskosti“. Takou sa stáva starostlivosťou a láskou k deťom, chorým a starým, ďalej vzájomnou každodennou službou a účasťou na dobrách, radoostiach i bolestiach. [*Familiaris consortio*, 21].

Rodina je povolaná splňať svoje úlohy počas celého života svojich členov, od narodenia až do smrti. Je opravdivou „*svätynou života*...“, miestom, na ktorom môže byť život, dar Boha, správne prijatý a chránený pred mnohými útokmi, akým je vystavený, a môže sa rozvíjať v súlade s požiadavkami pravého ľudského rastu“. Rodina preto zohráva *rozhodujúcu a nezastupiteľnú* úlohu v utváraní kultúry života.

Rodina ako *domáca cirkev* je povolaná ohlasovať *Evanjelium života*, sláviť ho a slúžiť mu. Je to predovšetkým úlohou manželov, ktorí sú pozvaní stať sa odovzdávatelmi života na základe neustále obnovovaného *povedomia významu rodičovstva*, chápaného ako dôležitá udalosť, poukazujúca na to, že *ľudský život je darom, ktorý prijímame na to, aby sme ho znovu darovali*. Keď rodičia plodia nový život, presviedčajú sa, že dieťa, „i keď je ovocím ich vzájomného daru lásky, je zároveň aj darom pre oboch – darom, ktorý pramení z daru“.

Rodina splňa svoje poslanie ohlasovania *Evanjelia života* predovšetkým *výchovou detí*. Slovom i príkladom, každodennými kontaktmi a rozhodnutiami, konkrétnymi prejavmi a znakmi rodičia učia svoje deti autentickej slobode, ktorá sa uskutočňuje nezištným sebadarováním a rozvíja v nich úctu k druhým, zmysel pre spravodlivosť, postoj srdečného prijímania druhých, dialógu, obetavej služby a solidarity, ako aj všetkým ostatným hodnotám, ktoré pomáhajú prijímať život ako dar. Výchovné úsilie kresťanských rodičov má slúžiť rastu viery detí a pomáhať im splňať povolanie, ktoré dostali od Boha. V rámci svojho výchovného poslania rodičia majú slovom i príkladom naučiť deti pravému zmyslu utrpenia a smrti: dokážu to, ak sami budú vo svojom okolí vnímať všetky formy utrpenia, ale najmä tým, že dokážu prejavíť srdečnosť, starostlivosť a spolucítenie chorým a starším osobám vo vlastnej rodine. [*Evangelium vitae*, 92]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Ako žijeme túžbu a nežnosť v našom vzťahu?
2. S akými prekážkami sa stretávame na našej ceste k hlbkej jednote?
3. Sme ako manželia otvorení deťom, spoločnosti, Cirkvi?
4. Aké malé rozhodnutie môžeme urobiť pre zlepšenie vzájomného porozumenia?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Ako podporiť v našom spoločenstve hodnotu manželskej lásky?
2. Ako podporiť komunikáciu a vzájomnú pomoc medzi rodinami?
3. Ako pomôcť tým, ktorí majú ťažkosti v živote manželského páru a rodiny?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

3. RODINA PREŽÍVA SKÚŠKY

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vyzývanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

¹³Jozefovi sa vo sne zjavil Pánov anjel a povedal: „Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku, ujdí do Egypta a zostaň tam, kým ti nedám vedieť, lebo Herodes bude hľadať dieťa, aby ho zmárnil.“

¹⁴On vstal, vzal za noci dieťa i jeho matku a odišiel do Egypta. ¹⁵Tam zostal až do Herodesovej smrti, aby sa splnilo, čo povedal Pán ústami proroka: „Z Egypta som povolal svojho syna“.

¹⁹Po Herodesovej smrti sa Pánov anjel zjavil vo sne Jozefovi v Egypte ²⁰a povedal mu: „Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku a chod' do izraelskej krajiny. Tí, čo striehli na život dieťaťa, už pomreli.“ ²¹On vstal, vzal dieťa i jeho matku a vrátil sa do izraelskej krajiny. ²²Ale keď sa do počul, že v Judei kraluje Archelaus namiesto svojho otca Herodesa, bál sa ta ísť. Varovaný vo sne, odobral sa do Galilejského kraja. ²³Keď ta prišiel, usadil sa v meste, ktoré sa volá Nazaret, aby sa splnilo, čo predpovedali proroci: „Budú ho volať Nazaretský.“ (Mt 2, 13-14.19-23).

D. Biblická katechéza

1. Jozefovi sa vo sne zjavil anjel. Skôr či neskôr, rôznymi spôsobmi, je život rodiny vystavený skúškam. Je preto potrebná múdrosť, rozlišovanie a nádej, veľká nádej, často ľudsky nepochopiteľná. Utrpenie, ohraničenie a zlyhanie sú súčasťou našej prirodzenosti ako stvorenia, poznačeného skúsenosťou hriechu, ktorý ničí všetku krásu a kazí každé dobro. To však neznamená, že sme určení na to, aby sme tomu podľahli, ba naopak; prijatie našej prirodzenosti nás nabáda k dôvere v dobrotivú prítomnosť Boha, ktorý dokáže tvoriť všetko nové.

Úryvok z evanjelia opisuje dramatickým spôsobom cestu konkrétnej rodiny, Ježišovej rodiny, zjavne podobnej mnohým iným rodinám – maličký je v nebezpečenstve, hneď v noci je nutné vydať sa na cestu do cudzej krajiny. Mladá rodina je nútená vydať sa na neplánovanú, zložitú a obavy vzbudzujúcu cestu. Koľkokrát sa aj dnes stáva mnohým rodinám, že sú nútené zanechať svoj domov, aby mohli poskytnúť svojim deťom lepšie životné podmienky

a aby ich uchránili od nebezpečenstva okolitého sveta. Možnože príbeh o úteku do Egypta poukazuje na všeobecnejšie udalosti, ktoré sa týkajú všetkých rodín – *nevyhnutnosť vydať sa na cestu, ktorá vedie rodičov k zrelosti a deti k dospelosti*, v uvedomení si svojho povolania; to sa nezriedka môže stať aj za cenu bolestných rozhodnutí. Je to cesta utvárania rodiny, privádzania na svet a vychovávanie detí, cesta strmá, ťažká, náročná, na ktorej mnohé ťažkosti – od ktorých nie je žiadna rodina uchránená – môžu neraz odradiť.

V príbehu z evanjelia Ježiš odchádza ako dieťa a keď sa vracia, získava svoje meno dospelého: „*Budú ho volať Nazaretský.*“ (Mt 2, 23), meno, ktoré už predznamenáva jeho osud spojený s krížom – týmto spôsobom aj na ceste každej rodiny, na ktorej rodičia dozrievajú, sa rodia dospelé deti, schopné prijať sami za seba svoje povolanie. Na tejto ceste rodiny *sú hlavnými aktérmi rodičia*, zvlášť otec, ktorí sú povolaní vytvoriť deťom dobré podmienky pre život. Nevyhnutnosť odísť je oznámená Jozefovi jazykom snov. Práve vo sne (Mt 1, 20-21) mu bolo predtým oznámené Máriino tehotenstvo a bol vyzvaný, aby ju prijal a vzal si ju k sebe (porov. Mt 1, 20-21).

O Jozefovi toho vieme málo, ale jedna vec je istá: „*bol to človek spravodlivý*“ (Mt 1, 19). Spravodlivosť, čnosť medziľudských vzťahov, dáva na prvé miesto ochranu blížneho – tak sa Jozef, pretože bol spravodlivý a nechcel Máriu vystaviť potupe, rozhodol, že Máriu potajomky prepustí, namiesto toho, aby ju vydal verejnému súdu. V jednoduchosti svojho srdca dokázal rozpoznať Boží plán a uvidieť v udalostiach života rodiny Božie vedenie. Základom je dokázať „*počúvať anjelov*“, *duchovne rozlišovať udalosti a chvíle nášho rodinného života*, aby sme neustále pestovali vzťahy, uprednostňovali ich a uzdravovali. Rodina totiž žije z dobrých vzťahov, zo vzájomne pozitívnych pohľadov, z úcty a vzájomne poskytovanej istoty, z obrany a ochrany – takéto prostredie umožňuje pozorné rozlišovanie a pohotovú rozhodovanie, ktoré zachraňuje život dieťaťa. To platí pre všetky rodiny, pre tie, ktoré prežívajú konkrétne nebezpečenstvo, ale aj pre tie, ktoré žijú v zdánlivo bezpečnejších situáciách – rodičia musia usilovať o taký život pre svoje deti, ktorý by ich chránil pred nástrahami a nebezpečenstvami.

Anjel vyzýva k prebudeniu, prijatiu, úteku... a k dôvere, aby zostali v cudzej krajine, až kým im nepovie On, Pán. Jozef berie na seba svoju zodpovednosť, je protagonistom vlastnej životnej cesty, ale necíti sa sám, pretože počíta *s pohľadom Toho, ktorý sa stará o život všetkých ľudí*. Dôvera v Boha ho ne-

zbavuje vlastného úsudku, hodnotenia situácií, celého procesu rozhodovania, ale skôr mu umožňuje prežívať každú situáciu bez toho, žeby si niekedy zúfal alebo rezignoval. Jozef je duchapritomný, schopný čeliť udalostiam a chrániť život matky i dieťaťa, ale koná tiež v plnom vedomí toho, že mu pomáha účinná Božia ochrana.

2. *Vezmi so sebou dieťa i jeho matku.* Jozef poslúchne, vezme dieťa i jeho matku a odvedie ich ďaleko od nebezpečenstva. Kráľ Herodes, ktorý mal byť garantom života svojho ľudu, sa v skutočnosti zmenil na prenasledovateľa, pred ktorým bolo potrebné utiecť. *Aj dnes sa rodina stretáva s nebezpečnými a ľstivými nástrahami* – utrpenie, chudoba, svojvôľa, ale tiež nadmerné pracovné vyťaženie, konzumný štýl života, ľahostajnosť, opustenosť a samota... *Celý svet sa môže javiť ako prekážka*, v rôznych podobách nepriateľský voči životu maličkých. Každý rodič by chcel urobiť svet jednoduchším, viac obyvateľnejším pre svoje deti a ukázať im, že život je dobrý a hodný toho, aby sme ho žili.

Starostlivosť o deti, keď sú malé, je motivovaná touto túžbou – rodičom je ľúto, keď deti plačú, trpia a urobia všetko preto, aby zmiernili ich bolesť. Robia, čo môžu, aby život pre ich deti bol krásny, aby bol darom, aby bol požehnaný v mene Božom. V tom spočíva význam cesty do Egypta – hľadanie bezpečného miesta uprostred noci, ktoré má chrániť pred nástrahami, násilím, znovu dávať nádej, dovoliť *uchovať si správny obraz o Bohu a o živote*.

K tejto úlohe bol, zdá sa, na prvom mieste povolaný otec – je to on, ktorý sa budí a preberá iniciatívu. Jozefovi sú zverení syn i matka a on vie, že ich oboch musí odviesť do Egypta, do bezpečia. „Vezmi dieťa i jeho matku“, hovorí anjel až dvakrát a text to dvakrát opakuje. Tieto slová znejú ako povzbudenie pre otcov, aby prekonávali neistoty, aby vychádzali v ústrety matke a dieťaťu a postarali sa o nich. Spoločenské vedy dnes znovu objavujú, že osoba otca má pre celkový rozvoj detí rozhodujúci význam.

Otec, ako text napovedá, nachádza svoju identitu a svoju úlohu v tom, že ochraňuje matku, čiže keď sa stará o vzťah manželov. Vieme veľmi dobre, aké je *rodičovské porozumenie rozhodujúce pre ochranu, opateru a povzbudzovanie detí*; vieme aj to, aké je ťažké pre muža chrániť ženu od tisícov nocí samoty, ticha a neschopnosti komunikovať. Aj tieto veci – ak sa na to lepšie pozrieme – sú nástrahami, ktoré robia život detí „ťažším“.

3. Odišiel do Egypta. Cesta rodiny znamenala odísť z nepriateľskej krajiny do krajiny obývateľnejšej, do Egypta, ktorý v tom čase bol krajinou otroctva a utrpenia, ale aj miestom zjavenia Pánovej lásky k svojmu ľudu, Izraelu.

Egypt naplňa izraelskú myseľ mnohými myšlienkami – je to krajina, ktorá prichýlila Jakuba a jeho synov a ešte predtým jeho syna Jozefa, predaného bratmi; je to krajina, v ktorej ľud trpel otroctvom a zakúsil oslobodenie. Aj Mojžiš utiekol z tejto krajiny, ktorá mu poskytla pohostinstvo. Anjel žiada Jozefa, aby zachránil dieťa práve tam, akoby povedal, že *aj miesto smrti – znovu navštívené a obývané nádejou a dôverou – sa môže stať kolískou života. Ale aby sa to mohlo stať, je potrebná odvaha sa tam vrátiť a rozhodnutie bývať na tomto neľahkom mieste, povzbudení dôverou v Boha živých. Viera v Boha je schopná všetko robiť nové a navrátiť rodinám životaschopnosť.*

Jozef sa dáva na cestu „v noci“. V noci nič nevidno, sme ako slepí, ale môžeme počuť a počúvať hlas, ktorý podopiera a povzbudzuje. Je mnoho „noci“, ktoré dopadajú na život rodiny – noci naplnené dobrými i zlými snami; noci, ktoré vidia manželov tápať vo tme vzťahu, ktorý sa stal ťažkým; noci detí v kríze, v ktorých sa stávajú nemými, vzdialenými alebo žalobcami a rebelmi... takmer na nepoznanie. Všetky tieto noci – ako nás učí príbeh o úteku do Egypta – je možné prekonať a doviest' dieťa do bezpečia natoľko, nakoľko budeme udržiavať s dôverou nastražený sluch na Pánove slová.

Od rodičov sa vyžaduje, aby *chránili deti od mnohých nocí* svojho vzťahu, svojich problémov a od vlastných nocí svojich detí, často krát veľmi bolestných, spôsobených ich rozhodnutím, ktoré sa protiví dobru. Zvlášť v týchto chvíľach sa otec postará o svojho syna – v očiach matky naplnených bolesťou je stále istotou – a nájde pre nich útočisko. Takýmto útočiskom je nezriedka samotné srdce otca a matky, ktoré uchováva neporušený obraz dieťaťa a kde môžu rodičia znovu nájsť trepezlivosť a nádej, aby svoje dieťa neprestali milovať.

Ježiš zomrel v Jeruzaleme, v tej istej krajine, z ktorej bol odvedený, aby bol zachránený, prostredníctvom tej istej moci, od ktorej ho rodičia uchránili. *V živote každej rodiny prichádza chvíľa, keď sa rodičia musia vzdialiť.* Keď splnili svoju úlohu a sprevádzali dieťa k rozpoznaní svojho povolania, je dobré, aby sa vzdialili a nechali priestor pre Božiu vôľu. Rodina nie je večná a po tom, čo sprevádzala dieťa k rozpoznaní svojho

povolania, v dôvere v dobro, ktoré prijalo, ho má povzbudiť k tomu, aby odišlo, aby sa vydalo na svoju cestu mimo rodiny. Rodičia prechádzajú skúškou vlastnej múdrosti ako byť diskrétni prítomní, v umení vzdialiť sa, ktoré nikdy neznamená opustenie, ale je formou úcty a slobody, ktorá pripravuje budúcnosť sveta.

Jozef – opäť vo sne – pochopí, že prišla chvíľa, keď musí rodinu priviesť späť do Izraelskej krajiny. Múdro rozvažuje, hodnotí situáciu a – osvietený tajomným proroctvom – rozhodne sa usadiť v Nazarete, v mieste bezpečnejšom, než je Júdea. Sen je opäť miestom zjavenia a víťazstva nad prekážkami a násilím, a hoci je takmer neviditeľný a akoby nepodložený, stáva sa miestom *pozorného a odvážneho rozlišovania* a dokáže poraziť dobre viditeľnú a oveľa výraznejšiu a pevnejšiu zbraň moci. Nič nemôže dať šach Božej prozreteľnosti, ktorá je schopná zachrániť aj z najťažších a najnebezpečnejších situácií tých, ktorí sa zveria pod jej ochranu. Boh je prítomný v nociach našich rodín a v spleti skrytých a mnohokrát temných udalostí pripravuje svoj plán spásy.

E. Z učenia Cirkvi

Familiaris consortio v bode 77 zobrazuje pôsobivý obraz „noci rodín“, ktoré zostupujú na akúkoľvek etapu života a štádium ľudskej existencie. Text pomáha k tomu, aby ľudia v každej časti sveta pochopili tamojšie ťažkosti rodín v súčasnej dobe, a to s múdrosťou rozumu a súciteľným srdcom. Vzhľadom na pastoračné obavy synodálnych otcov tu Ján Pavol II. s veľkou láskou upriamuje „pohľad“ Cirkvi k láskyplnému skúmaniu utrpenia a námahy, ktorými prechádza život rodiny a prosí aj dnes svojich pastierov, laických pracovníkov a rodiny, aby rozšírili „pohľad“ Cirkvi na nespočetný dav, ktorý je ako „stádo bez pastiera“.

Podporovať rodinu v ťažkostiach

Podľa príkladu dobrého pastiera vyžaduje sa ešte pohotovejšia, múdrejšia a prezieravejšia pastoračná starostlivosť o tie rodiny, ktoré musia – často nezávisle od vlastnej vôle, alebo pod tlakom rôznych potrieb – čeliť objektívne ťažkým situáciám...

Sú to napríklad rodiny tých, čo sa vystaňovali za prácou; rodiny tých, čo sú na dlhý čas vzdialení, ako sú dôstojníci, námorníci a cestovatelia; rodiny väzňov, utečencov a vyhnancov; rodiny, ktoré žijú vo veľkomestách,

a v skutočnosti sú izolovaní; rodiny bez príbytkov; rodiny neúplné alebo bez jedného z rodičov; rodiny, ktorých deti sú postihnuté alebo obeť omamných jedov; rodiny alkoholikov; rodiny vytrhnuté zo svojho kultúrneho a sociálneho prostredia alebo ktoré sú týmto nebezpečenstvom ohrozené; rodiny z politických alebo iných dôvodov diskriminované; rodiny ideologicky rozdelené; rodiny, ktoré majú sťažený styk s farnosťou; rodiny vystavené násiliu a nespravodlivému zaobchádzaniu pre svoju vieru; rodiny, v ktorých sú manželia neplnoletí, a napokon starci, ktorí sú nezriedka nútení žiť osamotene a bez primeraných prostriedkov.

Iné ťažkosti, pre ktoré rodina potrebuje pomoc cirkevného spoločenstva a jej pastierov, môžu byť: nepokojné dospievanie detí, plné protestov a búrok; manželstvo detí, ktoré ich odtrháva od rodiny, v ktorej rástli; nedostatok pochopenia a lásky zo strany najdrahších členov rodiny; odchod jedného z manželov alebo smrť, čo so sebou prináša bolestnú skúšku; alebo smrť niektorého rodinného príslušníka, čo ochudobňuje a mení pôvodné jadro rodiny. [*Familiaris consortio*, 77]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Akými „skúškami“ v súčasnosti prechádza naša rodina?
Ako ich prežívame?
2. Akým som mužom pre matku svojich detí? Akou som ženou pre otca svojich detí? Akým otcom a akou matkou sme pre naše deti?
3. Ako môžeme rásť ako manželský pár v dôvere a nádeji zoči-voči ťažkým situáciám a utrpeniam?
4. K akému malému predsavzatiu sa môžeme rozhodnúť?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Čo najviac ohrozuje rodiny v našej spoločnosti a kultúre?
2. Ako môžeme urobiť svet lepším pre naše deti?
3. Ako môžeme posilniť v našom spoločenstve nádej do budúcnosti?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

4. RODINA OŽIVUJE SPOLOČNOSŤ

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vyzývanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

⁴³Počuli ste, že bolo povedané: »Milovať budeš svojho bližneho a nenávidieť svojho nepriateľa.« ⁴⁴Ale ja vám hovorím: Milujte svojich nepriateľov a modlite sa za tých, čo vás prenasledujú, ⁴⁵aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach. Ved' on dáva slnku vychádzať nad zlých i dobrých a posielá dážď na spravodlivých i nespravodlivých. ⁴⁶Lebo ak milujete tých, ktorí vás milujú, akú odmenu môžete čakať? Vari to nerobia aj mýtnici? ⁴⁷A ak pozdravujete iba svojich bratov, čo zvláštne robíte? Nerobia to aj pohania? ⁴⁸Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec. ¹Dajte si pozor a nekonajte svoje dobré skutky pred ľuďmi, aby vás obdivovali, lebo nebudete mať odmenu u svojho Otca, ktorý je na nebesiach. ²Keď teda dávaš almužnu, nevytrubuj pred sebou, ako to robia pokrytci v synagógach a po uliciach, aby ich ľudia chválili. Veru, hovorím vám: Už dostali svoju odmenu. ³Ale keď ty dávaš almužnu, nech nevie tvoja ľavá ruka, čo robí pravá, aby tvoja almužna zostala skrytá. A tvoj Otec ťa odmeni, lebo on vidí aj v skrytosti. (Mt 5, 43-6, 4)

D. Biblická katechéza

1. Počuli ste, že bolo povedané... Ale ja vám hovorím. Prečo máme vychovávať naše deti k štedrosti, pohostinnosti, vd'ačnosti, službe, solidarite, mieru a všetkým spoločenským čnostiam, ktoré sú také dôležité pre kvalitu ľudského života? Aké výhody z toho budú mať? Nerastú azda bohatstvo, prestíž, istota? Nespočíva azda budúcnosť ľudí na zemi práve v pestovaní týchto čností? Tieto čnosti rastú vďaka vytrvalosti rodičov, ktorí vychovávajú nové pokolenia k dobru. Kresťanské poslanstvo nás povzbudzuje k niečomu, čo je väčšie, krajšie, riskantnejšie a sľubnejšie – k ľudskosti rodín, ktorá môže obnoviť spoločnosť podľa obrazu Stvoriteľa, vďaka tej božskej iskre, ktorá je v ňom prítomná a ktorú ani hriech nemohol zničiť. Božia láska nás nabáda vykročiť na cestu lásky k nepriateľom, obetavosti k tým, ktorí sú nám cudzí, k štedrosti voči núdznym. Rodina má účasť na vrchovatej štedrosti nášho Boha – preto môže vidieť ďalej, prežívať väčšiu radosť, silnejšiu nádej, má väčšiu odvahu k rozhodovaniu.

Veľa Ježišových slov zachytených v evanjeliách osvetľuje rodinný život. Koniec koncov, svoje poznanie ľudského života získal vďaka rodinnému prostrediu, v ktorom prežil veľkú časť svojho života – tam poznal rozmanitosť citov, zakúsil

pohostinnosť, nehu, odpustenie, štedrosť, obetavosť. Vo svojej rodine zažil, že je lepšie dávať ako žiadať, odpúšťať ako sa pomstiť, rozdávať ako zhromažďovať, obetovať sa až do krajnosti a nešetriť ani vlastný život. Ježišovo ohlasovanie Božieho kráľovstva sa rodí prostredníctvom jeho priamej skúsenosti života v rodine a zahrňuje všetky vzťahy, počnúc práve tými rodinnými, osvetľuje ich novým svetlom a rozširuje ich poza hranice starých ustanovení. Ježiš pozýva k tomu, aby sme prekonalí sebecký pohľad na rodinné a spoločenské vzťahy, aby sme rozšírili cýty poza úzky okruh vlastnej rodiny, aby sa tak stali kvasom spravodlivosti v živote spoločnosti.

Rodina je prvou školou citov, kolískou ľudského života, kde možno čeliť zlu a poraziť ho. Rodina je vzácnym prameňom dobra pre spoločnosť. Je semenom, z ktorého vyrastajú ďalšie rodiny povolané zlepšovať svet. Môže sa však stať, že rodinné vzťahy zabraňujú rozvíjaniu spoločenskej úlohy citov. K tomu dochádza vtedy, keď sa rodina uzatvára do logiky vlastného prospechu a nezanecháva žiadne dedičstvo pre budúcnosť spoločnosti.

Ježiš chce oslobodiť manželský pár a rodinu od pokušenia uzavrieť sa do seba: „*Ak milujete tých, ktorí vás milujú... ak pozdravujete iba svojich bratov, čo zvláštne robíte?*“. Týmito revolučnými slovami Ježiš pripomína svojim poslucháčom „odvekú“ podobnosť Bohu a vyzýva ich, aby sa obetovali pre druhých *podľa božieho štýlu*, presahujúceho hranice obáv a strachu, kalkulácií a záruk vlastného prospechu.

Ježiš – prekvapujúc každého, kto ho počúva – učí, ako je možné stať sa deťmi, ktoré sú podobné Otcovi. On od nás odníma strnulosť rezignácie a sebeckva a s rozhodnosťou nám hovorí, že milovať nepriateľa a modliť sa za tých, ktorí nás prenasledujú je to, k čomu nás privádza, že môžeme vykoreniť z nášho srdca násilie prostredníctvom odpustenia urážok, a že naša štedrosť môže prekonať logiku výmennej ekonomiky, kde dostávame niečo za niečo.

2. *Aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach.* Ježiš žiada tento jedinečný spôsob života a zjavuje, že ľudia sú predurčení práve na dosiahnutie takejto veľkosti. Dôveruje, že rodiny, ako Boží obraz, sú schopné vydať sa cestou jeho lásky.

V rodine sa učíme povedať „ďakujem“ a „prosím“, byť štedrý a ochotný požičovať svoje veci, byť pozorný k potrebám a citom iných, brať do úvahy námahu a ťažkosti tých, ktorí sú nablízku. Cez malé skutky každodenného života sa dieťa učí vytvárať dobré vzťahy s druhými a žiť vo vzájomnom zdieľaní. *Rozvíjanie osobných čností je prvým krokom k výchove k spoločenským čnostiam.* V rodine sa učia malé

deti požičiavať svoje hračky, pomáhať svojim spolužiakom v škole, slušne poprosiť, nevysmievať sa slabším, byť veľkodušní, keď treba nezištne pomôcť. Preto sa dospelí snažia dávať deťom príklad pozornosti, obetavosti, štedrosti, altruizmu. Tak sa rodina stáva prvým miestom, kde sa učí zmysel pre opravdivú spravodlivosť, solidárnosť, striednosť, jednoduchosť, čestnosť, opravdivosť a poctivosť, spolu s veľkým zmyslom pre dejiny človeka a polis (mestský štát v starovekom Grécku – pozn. prekl).

Rodičia, rovnako ako Jozef a Mária, s údivom pozorujú sebaistý prístup svojich detí k svetu dospelých. Vtedy sa deti ukazujú ako tí, ktorí môžu byť pre dospelých prekvapivými učiteľmi. „*Po troch dňoch ho našli v chráme. Sedel medzi učiteľmi, počúval ich a kládol im otázky. Všetci, čo ho počuli, žasli nad jeho rozumnosťou a odpoveďami*“ (Lk 2, 46-47). Rovnako ako Nazaretská rodina, tak aj každá rodina dáva spoločnosti prostredníctvom vlastných detí bohatstvo ľudskosti, ktoré prežíva, a ktoré zahŕňa schopnosť milovať nepriateľa, odpúšťať bez pomsty, radovať sa z úspechu druhých, dávať viac, ako sa požaduje...

V rodine, v konkrétnych situáciách dochádza aj k rozdeleniu a roztržkám, aj v nej vznikajú nepriatelia, nepriateľom môže byť manžel/manželka, rodič, dieťa, brat či sestra... V rodine ale tiež prebýva vzájomná láska, úprimne si želáme dobro pre druhých, keď niekto trpí, ostatní trpia s ním, aj keď sa zachoval ako „nepriateľ“, modlíme sa za tých, ktorí nás urazili, sme ochotní vzdať sa vlastných vecí, len aby sme urobili druhých šťastnými, v rodine pochopíme, že život je krásny, keď je zameraný na dobro druhých.

Rodina je „*prvá a živá bunka spoločnosti*“ (FC 42), pretože v nej sa učíme, aké dôležité sú vzťahy s druhými. V rodine sa naučíme, že sila citov nemôže zostať ohraničená „*medzi nami*“, ale je určená pre širší horizont života spoločnosti. City, ktoré sú prežívané len vo vnútri malej bunky rodiny, sa opotrebujú a namiesto toho, aby rodinu rozvíjali, skôr ju udúšajú. To, čo rodinu oživuje, je otvorenosť vzťahov a šírka citov, ktoré v opačnom prípade uzatvárajú členov rodiny do seba a uväzňujú ich!

3. Tvoj Otec... vidí aj v skrytosti. Ochrana rodinných vzťahov a citov je lepšie zaručená, keď je človek dobrý a štedrý k ostatným rodinám, pozorný na ich zranenia, na problémy ich detí, aj keď sú odlišné od problémov vlastných detí. Medzi rodičmi a deťmi, medzi manželom a manželkou, *rastie dobro v takej miere, v akej sa rodina otvára pre spoločnosť* a venuje pozornosť a pomoc potrebám druhých. Týmto spôsobom získava rodina dôležitú motiváciu, aby plnila svoju spoločenskú funkciu a stala sa základom a hlavným zdrojom spoločnosti. Získaná schopnosť

milovať často prekonáva hranice vlastnej rodiny. Manželský pár sa stáva ochotným pre službu a výchovu ďalších detí, okrem tých vlastných – aj týmto spôsobom sa rodičia stávajú otcami a matkami pre mnohých.

„*Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec*“ – dokonalosť, ktorá približuje rodinu k Otcovi, ktorý je na nebesiach je niečo „navyš“, niečo, čo dáva život aj mimo vlastnej rodiny, stopa prekypujúcej lásky, ktorou Boh zahrňuje svoje stvorenia.

Mnohé rodiny otvárajú svoje dvere pohostinnosti, starajú sa o ťažkosti a chudobu druhých. Alebo jednoducho zaklopú na dvere suseda, aby sa opýtali, či nepotrebuje pomoc, darujú oblečenie, ktoré je ešte v dobrom stave, poskytnú miesto spolužiakom svojich detí, aby si mohli urobiť domáce úlohy... Alebo dokonca prijmu dieťa, ktoré nemá rodinu, pomáhajú udržať rodinné teplo tam, kde zostal iba otec či matka, združujú sa, aby podporovali ďalšie rodiny v tisíckach každodenných ťažkostí a učia tak deti podporovať tých, ktorí sa líšia rasou, jazykom, kultúrou, či náboženstvom. *Takto sa svet stáva krajším a obývatelnejším* pre všetkých a kvalita života sa zvyšuje pre celú spoločnosť.

Nie náhodou po výzve k dokonalosti, hovorí evanjeliový text o almužne, ktorá predstavovala v antickom období v ekonomike obživy praktický skutok spoločenskej spravodlivosti, spôsob prerozdelenia zdrojov. Ježiš vyzýva, aby sme nehľadali uznanie u iných, aby sme nevyužívali chudobných na získanie prestíže, ale aby sme konali v skrytosti. V skrytosti srdca utvrdzuje stretnutie s Bohom vlastnú identitu dieťaťa, tak veľmi podobnú Otcovi; je to vysoká méta, zdanlivo nedosiahateľná, ktorú však život v rodine približuje.

E. Z učenia Cirkvi

Rodina prináša spoločnosti dar, vzácny plod nezištnej lásky, ktorá sa prejavuje v jemnosti, dobrote, službe a vzájomnej úcte. Na druhej strane, ako ukazuje nasledujúci úryvok z Familiaris Consortio, sa učenie Cirkvi vždy snažilo osvetliť skutočnosť, že okrem školy citov sa rodina chápe aj ako „prvá škola spoločenských čností“. Rodina má svoj špecifický a originálny verejný rozmer, ktorý pozitívne ovplyvňuje dobré fungovanie spoločnosti a stabilitu spoločenských vzťahov.

Spoločenská úloha rodiny

Rodina je so spoločnosťou životne a organicky zviazaná, pretože tvorí jej základ a ustavične ju živí svojou službou životu. Z rodiny totiž vychádzajú občania a v rodine nachádzajú prvú školu tých spoločenských čností, ktoré sú dušou života a rozvoja samej spoločnosti.

Takto rodina svojou povahou a povoláním, vzdialená od toho, aby sa uzatvárala sama do seba, otvára sa iným rodinám a spoločnosti, lebo berie na seba spoločenskú úlohu.

Prežívanie spoločenstva a spoluúčasti, ktoré má byť charakteristickou črtou každodenného rodinného života, je jej prvým a základným prínosom pre spoločnosť.

Na vzťahy medzi členmi rodinného spoločenstva pôsobí a riadi ich „zákon nezištnosti“, ktorý tým, že rešpektuje a podporuje vo všetkých i v každom osobitne osobnú dôstojnosť ako jedinú cennú hodnotu, robí pohostinnosť, stretnutia a rozhovory srdečnými, ochotu nezištnou, službu veľkodušnou a duchovné vzťahy hlbokými. [*Familiaris consortio*, 42, 43.]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželský pár

1. Akým hodnotám sa učia naše deti z nášho spôsobu života?
2. Akú pozornosť venuje naša rodina životu spoločnosti?
3. Ako pomáhame chudobným a núdzným?

Otázky pre skupinku rodín alebo širšie spoločenstvo

1. Aké sú najnaliehavejšie potreby nášho spoločenstva?
2. Čo môžeme urobiť pre tých, ktorí potrebujú pomoc?
3. Ktorým rodinám môžeme najviac pomôcť? Ako?

G. Predsavzatie pre život rodiny a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

5. PRÁCA A SVIATOK V RODINE

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzývanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

²⁶Nato Boh povedal: „Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba, i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!“

²⁷A stvoril Boh človeka na svoj obraz,
na Boží obraz ho stvoril,
muža a ženu ich stvoril.

²⁸Boh ich požehnal a povedal im: „Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!“

²⁹Potom Boh povedal: „Hľa, dávam vám všetky rastliny s plodom semena na povrchu celej zeme a všetky stromy, majúce plody, v ktorých je ich semeno: nech sú vám za pokrm!“

³⁰Všetkým zverom zeme a všetkému vtáctvu neba i všetkému, čo sa hýbe na zemi, v čom je dych života, (dávam) všetku zelenú trávu.“ A stalo sa tak.
³¹A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré. A nastal večer, a nastalo ráno, deň šiesty.

¹Takto boli ukončené nebo a zem, a všetky ich voje. ²V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil. ³I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil. ⁴Taký je pôvod neba a zeme, keď boli stvorené. (Gn 1, 26-31, Gn 2,1-4).

D. Biblická katechéza

1. Nato Boh povedal: „Urobme človeka“. Biblické rozprávanie o počiatkoch predstavuje stvorenie človeka, muža a ženy, ako Božie dielo, ako plod jeho práce. Boh tvorí človeka, pracuje ako hrnčiar, ktorý modeluje hlinu (Gn 2,7). Podobne keď dáva život svojmu ľudu Izraelu tým, že ho oslobodzuje z otroctva z Egypta a vedie ho do zaslúbenej zeme, podobá sa Božie dielo pastierovi, ktorý vedie svoje stádo na pastvu (porov. Ž 77,21).

Božia stvoriteľská činnosť je sprevádzaná jeho slovom, alebo skôr – uskutočňuje sa prostredníctvom jeho slova: „Boh povedal: „Urobme človeka na náš obraz a podľa

našej podoby“... A Boh stvoril človeka na svoj obraz. To, čo Boh koná, nie je predovšetkým „používané“, ale kontemplované. Boh pozoruje to, čo vytvoril, až kým v tom nerozpozná nádheru stvoreného, raduje sa z krásy dobra, ktoré stvoril. V jeho očiach je dielo vnímané ako majstrovské dielo.

Ten, kto ešte dokáže žasnúť nad nádhrou sveta, znova prežíva určitým spôsobom Božiu radosť. Ten, kto dnes dokáže pozorovať v jednoduchosti a s vierou krásu vesmíru, pozyva k rozpoznaní Božej ruky a uvedomeniu si tej skutočnosti, že tu nejde o dielo náhody, ale o láskyplné dielo Stvoriteľa vytvorené pre ľudské stvorenie, ktoré nielenže je „dobré“ ako všetko ostatné, ale je „veľmi dobré“.

Slovo, ktoré sprevádza Božie stvorenie, by nemalo chýbať ani pracujúcemu človeku – nemalo by sa nikdy stať, že práca tak pohltí človeka, že ho umlčí! Pokiaľ je pracujúci zbavený práva hovoriť, smeruje k postaveniu otroka, ktorému je vzatá radosť z jeho práce, pretože všetky jej plody mu vezme majiteľ.

Človek musí pracovať, aby mohol žiť, ale *pracovné podmienky musia zabezpečiť, aby podporovali dôstojnosť ľudskej osoby*. Trh práce dnes núti nie málo ľudí, predovšetkým mladých a ženy, k situáciám neustálej neistoty a bráni im pracovať s takou stabilitou a istotou ekonomického a sociálneho rámca, ktoré jediné môžu zaručiť mladým generáciám možnosť založiť si rodinu a umožniť rodinám mať deti a vychovať ich.

Výhodná „flexibilita“ práce žiadaná takzvanou „globalizáciou“ neospravedľuje pretrvávajúcu „neistú prácu“ pre toho, ktorého jedinou „hnacou silou“ je mať zdroj na zaistenie nevyhnutných potrieb pre život svoj i svojej rodiny. Príslušné sociálne opatrenia a ochranné mechanizmy by mali v súvislosti s prácou zaistiť, aby predovšetkým rodiny, ktoré prežívajú jedinečné situácie, ako napríklad materstvo, alebo neľahké situácie, ako je choroba a nezamestnanosť, mohli počítať s potrebným ekonomickým zabezpečením.

2. Boh im povedal... naplňte zem a podmaňte si ju. Stvorenie „veľmi dobré“ nemá byť človekom len kontemplované, ale má tiež nabádať k spolupráci. Práca je v skutočnosti pre každého človeka povolaním spolupodieľať sa na Božom diele, a preto je oprávdivým a vlastným miestom posvätenia. Pretváraním skutočnosti človek uznáva, že svet pochádza od Boha, ktorý ho zapojuje do diela, aby dokončil Bohom začaté dobré dielo. To znamená napríklad, že ťaživá nezamestnanosť – plod súčasnej ekonomickej krízy, nielenže zbavuje rodiny nevyhnutých prostriedkov na obživu, ale berie alebo znižuje pracovné skúsenosti, zabráňuje človeku, aby rozvíjal naplno seba samého.

Nie práca si má podmaniť človeka, ale človek je povolaný, aby si skrze prácu „podmanil“ zem (*Gn 1,28*). Celá zemeguľa je človeku k dispozícii, aby prostredníc-

tvom svojho nadania a úsilia objavil zdroje nevyhnutné k životu a vhodne ich používal. Preto dnes viac než predtým, nesmie zabúdať, že Boh zveril človeku zem ako záhradu, aby si ju človek vážil a obrábal ju (Gn 2,7).

Zodpovedné používanie zdrojov zeme podporujúce trvalo udržateľný rozvoj sa dnes stalo otázkou číslo jeden – „ekologickou otázkou“. Poškodzovanie životného prostredia na mnohých miestach zeme, nárast znečistenia a ďalšie negatívne faktory ako otepľovanie planéty bijú na poplach vedecko-technickému pokroku, ktorý nedbá na vedľajšie účinky svojej činnosti. Štúdium priemyselnej, poľnohospodárskej a urbanistickej politiky, ktorá stavia do centra človeka a ochranu stvorenia, je nevyhnutnou podmienkou k tomu, aby bol rodinám zaručený už dnes a obzvlášť pre budúcnosť svet obývateľný a pohostinný.

Boh najprv šesť dní pracuje na stvorení sveta a človeka a potom na siedmy deň odpočíva. Odpočinok Boha pripomína človeku nutnosť prerušenia práce, aby osobný, náboženský, rodinný a komunitný život nebol obetovaný modlám zhromažďovania bohatstva, kariérneho postupu, rastu moci. Život netvorí len pracovné či ekonomicky výhodné vzťahy. Je tiež potrebné mať čas na pestovanie nezištných rodinných väzieb, ako aj vzťahov príbuzenských a priateľských.

Žiaľ, kultúra prevládajúca na Západe speje stále viac k tomu, že si váži jednotlivca len keď je užitočný pre spoločnosť z hľadiska výroby a konzumu – len ako obzvlášť produktívny, ochotný k presunom a flexibilný pokiaľ ide o pracovnú dobu, takže spotrebuje priemerne viac než tí, ktorí žijú v rodine.

3. Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby. Človek, stvorený na Boží obraz a podobu (Gn 1,26), rovnako ako Boh pracuje a odpočíva. Pokojný čas odpočinku a radostný čas sviatku je tiež priestorom na vzdávanie vďaka Bohu stvoriteľovi a Spasiteľovi. Prerúšením práce si ľudia pripomínajú a zakusujú, že na počiatku ich pracovnej činnosti je stvoriteľská Božia činnosť. *Ľudská kreativita má svoje korene v Bohu stvoriteľovi* – len On dokáže tvoriť z ničoho.

Spočinitím v Bohu ľudia tiež znovu objavujú správnu mieru času práce a času pre vzťah s blíznymi. Pracovná činnosť je v službe hlbších vzťahov, ktoré Boh chce pre ľudské stvorenie. Zarobený chlieb nie je len pre nás samých, ale dáva obživu ostatným, s ktorými žijeme. Prostredníctvom práce manželia živia svoj vzťah a život svojich detí. Práca je okrem toho aj skutkom spravodlivosti, ktorým sa ľudia podieľajú na dobre spoločnosti a prispievajú k všeobecnému dobru.

Nezištný čas venovaný medziľudským a spoločenským vzťahom, odpočinok od práce je vhodnou príležitosťou k živeniu rodinných vzťahov a tiež pre nadväzovanie priateľských vzťahov s inými rodinami. V skutočnosti denné pracovné rytmy

diktované konzumnou ekonomikou obmedzujú a takmer rušia – zvlášť v určitých profesiách – priestor pre spoločný život, predovšetkým v rodine. Zdá sa, že súčasné životné podmienky sú popretím takého obrazu, ktorý si ľudia predtým predstavovali. Očakávalo sa, že vďaka technickému pokroku bude mať človek viac voľného času. Náročný pracovný rytmus, cestovanie do práce a z práce domov rapídne zmenšujú priestor pre vzájomný rozhovor a zdieľanie medzi manželmi a možnosť byť s deťmi. Medzi najväčšie výzvy v ekonomicky rozvinutých krajinách patrí *vyváženie času pre rodinu a času pre prácu*. Oproti tomu, neľahkou úlohou rozvíjajúcich sa krajín je zvýšenie produktivity práce bez toho, aby sa stratilo bohatstvo medziľudských, rodinných a komunitných vzťahov, vyriešenie a uzmierenie vzťahu rodina-práca v kontexte migrácie za prácou do zahraničia alebo vo vlastnej krajine.

4. Boh ich požehnal... Z rozprávania o stvorení vyniká úzky vzťah medzi manželskou láskou a pracovnou činnosťou – skutočne Božie požehnanie sa týka plodnosti dvojice a vlády nad zemou. Dvojité požehnanie *požýva k uznaniu dobra rodinného a pracovného života*. Povzbudzuje nás, aby sme našli taký spôsob života, ktorý robí vzťah medzi rodinou a prácou vyváženým a harmonickým. V dnešnej dobe nechýbajú snahy, ktoré mieria týmto smerom, napríklad tam, kde je možná alebo vhodná práca na čiastočný úväzok alebo možnosť dovolenky či uvoľnenia z práce, pričom sú splnené pracovné povinnosti a zároveň sa vyhovie potrebám rodiny. Flexibilná pracovná doba môže napomáhať správne vyváženiu medzi potrebami rodiny, spojenými predovšetkým so starostlivosťou o deti, a potrebami pracovnými.

Požehnanie je dané manželom, *aby boli plodní a získavali plody z úrodnej zeme*. Rodina, požehnaná Bohom, je povolaná k tomu, aby rozpoznala dary, ktoré prijíma od Boha. Konkrétny spôsob ako pamätať na dobrotivú činnosť Boha, pôvodcu každého dobra, je modlitba, ktorú sa rodina modlí pri jedle. Zhromaždiť sa spoločne k chvále a vďakyvdaniu Bohu za jedlo je veľmi jednoduchým, ale i hlbokým gestom – je vyjadrením vďačnosti Nebeskému Otcovi, že sa stará o svoje deti na zemi a štedro ich obdarúva milosťou vzájomnej lásky a chlebom pre život.

E. Z učenia Cirkvi

Nielen práca, ale i samotný sviatočný odpočinok predstavujú základné právo a zároveň nevyhnutné dobro pre jednotlivcov a ich rodiny – potvrdzuje posynodálna apoštolská exhortácia Sacramentum caritatis. Muž a žena znamenajú viac než ich práca – sú stvorení pre spoločnosť a stretnutie. Nedel'a sa tak ukazuje už nielen ako prestávka od námahy, ktorú treba vyplniť búrlivou činnosťou alebo výstrednými skúsenosťami, ale skôr ako deň odpočinku, ktorý otvára priestor pre stretnutie, pre spoznanie druhého, umožňuje venovať čas rodinným vzťahom, priateľom a modlitbe.

Zmysel odpočinku a práce

Napokon je v tomto našom čase veľmi naliehavé pripomenúť, že Pánov deň je aj dňom odpočinku od práce. Veľmi si želáme, aby bol ako taký uznaný aj zo strany civilnej spoločnosti, aby bolo možné oslobodiť sa od pracovných aktivít bez toho, že by sa na to doplácalo. Kresťania, nie bez vzťahu k významu soboty v hebrejskej tradícii, videli v Pánovom dni aj deň odpočinku od každodenných námah. To má svoj presný význam, lebo pomáha relativizovať prácu, ktorá má slúžiť človeku: *práca je pre človeka, a nie človek pre prácu*. Lahko tu možno vytušiť, čo to prináša človekovi, ktorý sa tak oslobodzuje od novej formy otroctva. Ako som už vyhlásil, „práca nadobúda prvoradý význam pre realizáciu človeka a pre rozvoj spoločnosti, a preto je potrebné, aby bola organizovaná a vykonávaná za plného rešpektovania ľudskej dôstojnosti a v službe spoločnému dobru. Zároveň je nevyhnutné, aby sa človek nenechal pohltiť prácou, aby z nej nerobil božstvo, mysliac si, že v nej nájde posledný a plný cieľ života“. Práve v dni zasvätenom Bohu človek chápe zmysel svojej existencie, ako aj svojich pracovných aktivít. [*Sacramentum caritatis*, 74]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Cítíme, že sa v našej práci realizujeme?
2. Zdieľame sa s našimi pracovnými skúsenosťami?
3. Zasahuje vykonávanie našej profesie do nášho manželského vzťahu a do vzťahov v rodine?
4. Máme vo zvyku modliť sa pri jedle? Aký význam prikladáme modlitbe pri jedle?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Venuje sa v našich kresťanských spoločenstvách pozornosť pracovným a ekonomickým problémom?
2. Benedikt XVI. hovorí v *Caritas in veritate* o podmienkach pre „slušnú prácu“ (CV 63); ako sa môžeme pričiniť o to, aby mali všetci ľudia dôstojnú prácu?
3. Predstavuje flexibilita na pracovnom poli výhodu, alebo stratu?
4. Aké formy modloslužby v súvislosti s prácou sú prítomné v spoločnosti, v ktorej žijeme?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

6. PRÁCA – ZDROJ PRO RODINU

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzyvanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

¹⁰ *Ach, ktože nájde ženu dobrú?*

Jej cena je nad perly.

¹¹ *Bezpečnosť nachodí srdce jej muža v nej,
bo núdze o zisk niet.*

¹² *Gazduje mu dobre, a nie zle
po všetky dni svojho života.*

¹³ *Dbá veľmi o vlnu a o ľan
a radostne jej ide práca od ruky.*

¹⁴ *Hľa, podobá sa lodiam kupeckým:
zďaleka dováža si výživu.*

¹⁵ *Ved' vstáva ešte za noci
a rozdeľuje pokrm svojej čeladi
a prácu svojim dievčatám.*

¹⁶ *Zobrie sa za poľom a (hneď) ho kupuje,
vinicu vysádza zo zárobku svojich rúk.*

¹⁷ *Chrabrosťou si prepasuje bedrá
a zosilňuje svoje ramená.*

¹⁸ *Tu sladko zakúša, aké dobré je jej podnikanie,
nezhasína jej svetlo za noci.*

¹⁹ *Jej ruky siahajú po praslici,
prstami drží vreteno.*

²⁰ *Kde bedár, tam svoju ruku otvára
a k chudákovi ruky vystiera.*

²¹ *Lakať sa neľaká, čo s čelad'ou, keď (príde) sneh,
bo všetka jej čelad' má po dvoch oblekoch.*

²² *Má narobené prikryvadlá pre seba,
batist a purpur sú jej odevom.*

²³ *Navôkol povestný je jej muž pri bránach
na zasadaniach so starcami krajiny.*

²⁴ *Speňažuje tiež jemné šatstvo, ktoré vyrába,
a kupcom odpredáva opasky.*

²⁵ *Ako jej svedčia moc a krása za odev,
tak s úsmevom sa díva na budúci deň.*

²⁶ *Prehovoria jej ústa s múdrosťou,
láskavé slová sú na jej jazyku.*

²⁷ *Sleduje priebeh všetkej práce po dome
a nejedáva z chleba záhalčivého.*

²⁸ *Keď prehovoria jej synovia, dobrorečia jej
a jej manžel zahrňa ju pochvalou:*

²⁹ *„Rúče sa namáhalo veľa žien,
lež ty si ich všetky predstihla.“*

³⁰ *Spanilosť je klam a krása – daromnosť;
chválu si zasluguje žena, čo sa bojí Pána.*

³¹ *(Tak teda) dožičte jej z ovocia jej rúk
a nech jej skutky zvestujú v bránach jej chválu! (Prís 31, 10-31)*

D. Biblická katechéza

1. Ktože nájde ženu dobrú? *Kniha príslovi* prináša obraz ženy, ktorej činnosť má výsostné miesto pre domáce a rodinné hospodárenie. Žena – obraz ľudskej a zároveň božskej múdrosti, vyjadruje prostredníctvom svojej práce kreatívnu genialitu celého ľudstva. Vlastnosti prisudzované žene môžu v skutočnosti platiť pre všetkých ľudí, ktorí sú povolani mať *zmysel pre zodpovednosť v rodine a v práci.*

Kniha príslovi vykresľuje obraz ideálnej ženy, ktorá prežíva zdravé vzťahy v rodine. Jej manžel, Izraelita – dôverujúc v organizačné schopnosti a pracovnú činnosť ženy – môže sa venovať profesii sudcu, úlohe, ktorá prináležala múdrym mužom, spravidla starším, ktorí počas mnohých rokov nadobudli múdrosť.

Toto rozdelenie úloh na domáce a profesijné osvetľuje dôležitý význam vzájomnej dohody medzi manželom a manželkou, týkajúcej sa plánovania ich práce – od oboch sa vyžaduje, *aby sa snažili o to, aby ten druhý mohol lepšie využívať svoje schopnosti.* V danom čase má spoločnosť poskytnúť rodine všetku možnú podporu, aby mohli manželia slobodne a zodpovedne vykonávať svoje pracovné činnosti. Tiež deti, spolu s manželom, chvália matku, pričom vyzdvihujú jej schopnosti. V takýchto rysoch, zaiste zidealizovaných, sa ponúka obraz rodiny, z ktorého si možno vziať inšpiráciu a podnet. Príkladná rodina žije v bázni Božej a v neho skladá dôveru. Blahobyť, ktorému sa rodina teší, je chápaný ako Boží dar, rodina ho stráži a zhodnocuje každodennou námahou.

Žena si je vedomá zodpovednosti, ktorá jej bola zverená, a pracuje bez oddychu, aby splnila úlohu, ktorá sa od nej vyžaduje. Svojím postojom pozýva všetkých k zodpovednosti za vlastné konanie, ale tiež k starostlivosti o ďalších členov rodiny a k záujmu o život spoločnosti a prínos k spoločnému dobru. Dary a osobné vlohy sú zároveň *zodpovednosťou voči Bohu i bližnému*. Myšlienka korešponduje s podobnosťou o hrivnách, ktoré dostal každý z nás, aby sme ich rozmnožovali (porov. Mt 25, 14-30).

2. Ved' vstáva ešte za noci. Žena vstáva v noci a v noci vykonáva mnohé práce – tým sa opisuje jej usilovnosť, ktorá vylučuje akúkoľvek formu lenivosti. Pracovitosť ženy, vzdialená akémukoľvek zanedbávaniu povinností, sa zdôrazňuje v ďalších veršoch, ktoré si všímajú ženu ako „sleduje priebeh všetkej práce po dome a nejedáva z chleba záhaľčivého“. Každý človek je povoláný k tomu, aby bol *stále bedlivý a neupadol do pokušenia lenivosti* tým, že si bude zľahčovať vlastnú zodpovednosť a zanedbávať svoje povinnosti.

Obraz ideálnej ženy, ktorej je vzdialená akákoľvek lenivosť, je ikonou človeka, ktorý sa nebojí námahy a obetí, pretože vie, že nevynakladá svoju energiu zbytočne, ale že jeho námaha má zmysel. Svojou prácou zaisťuje potreby vlastnej rodiny a je tiež schopný pomôcť chudobnému a žobrákovi.

Tento stále aktuálny príklad apeluje na rodinný život. K zodpovednosti rodiny patrí aj otvorenosť voči potrebám druhých, či už sú blízki alebo vzdialení. Pozornosť k chudobným je jedným z najkrajších spôsobov vyjadrenia lásky k bližnému, ktorý môže rodina prežívať. Poznanie, že vlastnou prácou pomôžeme tomu, kto nemá nevyhnuté veci k životu, posilňuje úsilie a podporuje v námahe. Na druhej strane dávať to, čo máme, tomu, kto nemá nič, zdieľať s chudobnými svoje bohatstvo znamená uznať, že *všetko, čo sme dostali, je milosť* a že naša prosperita je v každom prípade Božím darom, ktorý si nemôžeme nechať pre seba, ale musíme ho zdieľať s inými. S takým postojom podporujeme sociálnu spravodlivosť a prispievame k všeobecnému dobru tým, že potláčame sebecké vlastnenie bohatstva a konáme v protiklade k ľahostajnosti voči spoločnému dobru.

3. Prehovorí jej ústa s múdrosťou. Charakteristickou vlastnosťou ideálnej rodiny je vyhýbanie sa ohováraniam. O čom sa hovorí v rodine? Čo tvorí obsah rodinných rozhovorov? Pôvab ženy vykreslený v *Knihe príslovia* je posilnený aj týmito slovami: „Jej ústa prehovorí s múdrosťou, láskavé slová sú na jej jazyku“. Úlohou rodičov je naučiť deti, aby konali dobro a vyhýbali sa konaniu zla, a aby si celkovo cenili prikázanie lásky k Bohu a bližnému. Ucelený život rodičov upevňuje a robí pravdivým to, čo učia, o to viac, keď sa to týka úlohy konať

dobro a žiť lásku. Vzor človeka, ktorý žije to, čo učí, bude platný vždy a zvlášť dnes si zachová mimoriadnu účinnosť.

Každodenná komunikácia sa zdá byť často skreslená – vyslovujú sa slová, posielaajú sa správy bez toho, aby človek niesol zodpovednosť za následky toho, čo tvrdí. Zodpovedný človek si overuje pravdivosť faktov a hovorí o tom, o čom je presvedčený. Biblická múdrosť nabáda k vyhýbaniu sa lži a prázdny rečiam. Kresťanská rodina počúva Božie slovo, a tým nesie veľkú zodpovednosť za to, aby o ňom verne svedčila a vyvarovala sa toho, aby bola udusená mnohými zbytočnými slovami.

V spoločnosti, v ktorej je komunikácia ohovárania a klamstiev zdrojom veľkého utrpenia a nepochopenia, sa rodina môže stať *vhodným miestom výchovy k úprimnosti a pravde*. Uznat' si vlastné chyby, prosit' o odpustenie, prijať vlastnú zodpovednosť – to je dobrovoľne žitý spôsob života, ku ktorému je treba vychovávať deti už od útleho veku.

Ideálna žena hovorí múdro, pretože „láskavé slová sú na jej jazyku“. Jej múdrosť slov spočíva v tom, že prepožičiava svoj hlas dobru, vyhýba sa iba rozhovorom, ktoré len kritizujú a ničia dialóg v rodine. Preto je potrebné počúvať Božie slovo a dovoliť mu, aby osvetlilo a obohatilo komunikáciu a priblížilo tak život rodiny evanjeliu.

4. S úsmevom sa díva na budúci deň. Rodinný život a život ženy v rodine nie je taký jednoduchý a na dosah ruky, ako by sa mohlo zdať z ideálneho obrazu Knihy prísloví – napr. tam, kde je žena nútená vykonávať dvojitzú prácu – doma aj v zamestnaní. Tam je rozhodne veľmi dôležitú, či už z praktického alebo citového hľadiska, *aby manželia zdieľali výchovné úlohy a spolupracovali na domácich prácach*. Veľmi dôležitou sa dnes pre mnohé rodiny stáva prítomnosť starých rodičov. Je tu však riziko, že nebudú dostatočne ocenení, alebo naopak, že budú neprimerane využívaní.

Pôvab ženy, ktorá odvážne hľadá v ústrety budúcim dňom, opierajúc sa o nádej do budúcnosti, je dnes veľmi aktuálna. I napriek každodenným ťažkostiam *mnohé rodiny predstavujú autentické znamenie nádeje* pre našu spoločnosť. Čnosť nádeje má pôvod v dôvernom odovzdaní sa do Božej prozreteľnosti.

Kniha prísloví upozorňuje, že sme povinní byť vďační každej žene a matke – „dožičte jej z ovocia jej rúk“. Domáce práce a starostlivosť o domácnosť, výchova detí, starostlivosť o starých a chorých má omnoho väčšiu spoločenskú hodnotu než mnohé pracovné pozície, hoci sú dobre platené. *Nenahraditeľný prínos ženy* k utváraniu rodiny a rozvoju spoločnosti ešte čaká na zaslúžené uznanie a primerané ohodnotenie.

Rodina je prostredím, kde sa formujú mnohé čnosti a je tiež školou vďačnosti za obrovské nezištné a láskyplné úsilie rodičov. Naučiť sa povedať „ďakujem“ nie je nič bezcenné, ba je viac než nevyhnutné.

„*Dar a zodpovednosť*“ sú dve slová, ktoré v sebe skrývajú prácu rodiny a každého jej člena. Všetci sú povolani k tomu, aby rozpoznali dary prijaté od Boha, a aby svoje vlastné dary dali k dispozícii pre druhých a vážili si dary ostatných. Každý nesie zodpovednosť za život druhých – prácou zaobstaráva dobro pre celú rodinu a môže tiež prispieť tým, ktorí sú v núdzi. Takýmto spôsobom života sa rozširuje obzor rodinných citov a vzťahov do takej miery, že v každom mužovi a v každej žene spoznávajú brata či sestru, deti jedného Otca.

E. Z učenia Cirkvi

Práca je pre rodinu zdrojom v dvojakom slova zmysle – jednak predstavuje zdroj obživy a rozvoja rodiny, a zároveň je miestom solidarity medzi rodinami a medzi generáciami. Učenie Cirkvi odporúča udržiavať vyvážený vzťah medzi prácou a rodinou. Koniec koncov, aký model rozvoja by sme si mohli predstaviť bez rodiny, ktorá zbiera plody práce, a ktorá prostredníctvom svojich rozhodnutí ohľadom darovania nového života určuje jej ďalší vývoj? Laborem exercens približuje vzájomný vzťah práce a rodiny a pripomína nám, že „rodina je totiž spoločenstvom, ktoré môže jestvovať vďaka práci a súčasne je pre každého človeka prvou súkromnou školou práce“.

Práca a rodina

Práca je základom formovania rodinného života, ktorý je prirodzeným právom a povolaním človeka. Tieto dva okruhy hodnôt – jeden spojený s prácou, druhý vyplývajúci z rodinnej povahy ľudského života – sa musia navzájom správne spájať a správne sa navzájom prenikať. Práca je v istom zmysle podmienkou, ktorá umožňuje založiť si rodinu. Rodina totiž vyžaduje prostriedky na hmotné zabezpečenie, ktoré človek normálne nadobúda prácou. Práca a pracovitosť podmieňujú aj celý výchovný proces v rodine práve preto, že každý sa „stáva človekom“ okrem iného prácou; a úloha stávať sa človekom je podstatným cieľom celého výchovného procesu. Je jasné, že tu v určitom zmysle prichádzajú do hry dva významy práce: Práca v prvom význame umožňuje život a udržiavanie rodiny; prácou v druhom význame sa uskutočňujú ciele rodiny samej, zvlášť výchova. Tieto dva významy práce sa však spájajú a v rozličných bodoch dopĺňajú.

Celkove treba pripomenúť a povedať, že rodina je jedným z najdôležitejších východiskových bodov, podľa ktorých sa musí formovať sociálno-etický poriadok ľudskej práce. Učenie Cirkvi vždy venovalo tejto otázke osobitnú pozornosť a v tomto dokumente sa nám bude treba k nej ešte vrátiť. Rodina je totiž spoločenstvom, ktoré môže jestvovať vďaka práci a súčasne je pre každého človeka prvou súkromnou školou práce. [*Laborem exercens*, 10]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločnosti

Otázky pre manželov

1. Ďakujeme Pánovi za prácu, ktorá nám umožňuje žiť našu rodinu?
2. Aký vzťah je medzi tým, že sme pracujúci, a naším povoláním manželov a rodičov?
3. Sú domáce práce a starostlivosť o deti rozdelené medzi obidvoch manželov?

Otázky pre spoločnosť rodín

1. Pretrváva vo svete práce nespravodlivá diskriminácia medzi mužmi a ženami, medzi ženami slobodnými a vydatými?
2. Akú výchovnú úlohu môže zohrávať rodina, škola, farnosť pri formovaní mladých ľudí k hodnotám pracovnosti a spoločenskej zodpovednosti?
3. Ako v dnešnej dobe obnoviť solidaritu vo svete práce? Akú pomoc môže poskytnúť Cirkev?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánna modlitba. Otče náš

I. Záverečná pieseň

7. PRÁCA – VÝZVA PRE RODINU

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vyzývanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

⁸Potom Pán, Boh, vysadil na východe, v Edene, raj a tam umiestnil človeka, ktorého utvoril. ⁹A Pán, Boh, dal vyrásť zo zeme stromom všetkých druhov, na pohľad krásnym a na jedenie chutným, i stromu života v strede raja a stromu poznania dobra a zla. ¹⁰Z Edenu vytekala rieka, ktorá mala zavlažovať raj, a rozdeľovala sa odtiaľ a tvorila štyri toky.

¹⁵I vzal Pán, Boh, človeka a umiestnil ho v raji Edenu, aby ho obrábal a strážil. (Gn 2, 8-10.15)

¹⁷A Adamovi povedal: „Preto, že si počúval hlas svojej ženy a jedol si zo stromu, o ktorom som ti prikázal: »Nesmieš z neho jesť!«,

nech je prekliata zem pre teba;

s námahou sa z nej budeš živiť

po všetky dni svojho života.

¹⁸Trnie a bodľačie ti bude rodiť

a ty budeš jesť poľné byliny.

¹⁹V pote svojej tváre budeš jesť svoj chlieb,

kým sa nevrátiš do zeme,

z ktorej si bol vzatý,

lebo prach si a na prach sa obrátiš!“ (Gn 3, 17-19)

D. Biblická katechéza

1. Pán, Boh, vysadil raj v Edene. Raj v Edene je darom, ktorý pochádza z Božích rúk, prekrásne miesto bohaté na vodu, ktorá zavlažuje celý svet. Prvá úloha, ktorú Boh zveruje človeku po tom, čo ho stvoril, je *pracovať v raji, obrábat' ho a strážiť*. Dych života, ktorý Boh vdýchol ľuďstvu, ho obdarúva kreativitou, genialitou a silou, aby bol schopný spolupracovať na diele jeho stvorenia.

Boh sa nechová žiarlivo k svojmu dielu, ale dáva ho bez akejkoľvek nedôvery a veľkoryso k dispozícii ľuďom. Nielenže Boh im zveruje do starostlivosti všetko ostatné stvorenie, ale obdarúva ich Duchom, aby sa mohli aktívne podieľať na Božom stvorení a tvarovať ho na jeho obraz. Duch je zdrojom, ktorý Boh vložil do ľudského stvorenia, aby sa s Ním a pre Neho staralo o všetko stvorené.

Ľudia neboli stvorení – ako tvrdili niektoré náboženstvá starovekého Východu – aby nahradili prácu bohov alebo aby boli ich otrokmi a vykonávali ponižujúcu prácu. Ľudstvo bolo Bohom chcené, aby sa staralo o stvorenú prírodu a *aktívne spolupracovalo* na jeho stvoriteľskom diele.

V biblickej tradícii má manuálna práca veľkú hodnotu a v rabínskych školách sa prepája so štúdiom. V dnešnej dobe, keď čím ďalej tým viac narastá pohrdanie niektorými druhmi profesií, zvlášť remeselnickými, je mimoriadne dôležité *znovu objaviť hodnotu manuálnej práce*. Príkaz strážiť a obrábať pozemský raj, ktorý Boh zveril ľudstvu, sa netýka len mysle a srdca, ale vzťahuje sa aj na ruky. Práca v poľnohospodárstve ako aj remeselnícka a priemyselná výroba zostávajú dvoma základnými druhmi práce, ktorou ľudia prispievajú k rozvoju každej osoby i celej spoločnosti. Ako hovorí *Laborem exercens*: „Práca je dobrom človeka, dobrom jeho človečenstva – prácou totiž človek nielen pretvára prírodu, prispôsobujúc ju svojim potrebám, ale sa aj realizuje ako človek, ba v istom zmysle, sa stáva viac človekom“ (9).

2. Pán, Boh vzal človeka a umiestnil ho v raji Edenu. Nielenže Boh vysadil rajskú záhradu, ale postavil do nej človeka, aby tam býval. Pozemská rajská záhrada bola darovaná ľudom, aby spolu žili ako spoločenstvo a prácou sa vzájomne starali o svoj život. Práca nie je akýmsi Božím trestom, ako sa to opisovalo v starovekých mytológiách, ani stavom otroctva, ako si to predstavovala grécko-rímska kultúra; práca je základnou činnosťou každého ľudského bytia. Svet očakáva, že ľudia budú pracovať. Majú možnosť a zodpovednosť za to, aby v stvorenom svete uskutočňovali obraz Boha stvoriteľa. V tomto svetle je práca jednou z foriem, prostredníctvom ktorej človek prežíva svoj vzťah s Bohom a svoju vernosť Bohu.

Práca teda nie je cieľom života, ale si má zachovávať správnu mieru prináležiacu prostriedku. Cieľom je spoločenstvo a spoločná zodpovednosť ľudí a ich Stvoriteľa. Ak sa práca stane cieľom, potom spolupráca, ktorú Boh žiada od ľudí, je nahradená modloslužbou práce. Od ľudí sa neočakáva, že budú jednoducho iba pracovať, ale že budú „prostredníctvom práce obrábať a strážiť“ Božie stvorenie. *Človek nepracuje na vlastnom, ale spolupracuje na Božom diele*. Spolupráca človeka je napokon aktívna a zodpovedná, takže človek – vyhýbaním sa lenivosti a cvičením sa v pracovitosti – prácou „stráža a obrába“ zem.

Práca predurčená pre človeka v záhrade Eden je prácou roľníckou, spočíva predovšetkým v starostlivosti o pôdu, aby zasiaté semeno prebudilo svoju plodnosť a prinieslo hojné plody. Zveľaďovať stvorenie bez prekrúcania, ceniť

si zákony vpísané do prírody, dávať sa do služby ľudstvu, pracovať na oslobodení každého muža a ženy stvorených na Boží obraz a podobu z každého otroctva, i otroctva práce – to sú niektoré z úloh daných človeku, aby prispieval k vytvoreniu jednej veľkej ľudskej rodiny.

3. Aby ho obrábal a strážil. Zatiaľ čo v prvom opise stvorenia (Gn 1) sa žiada od človeka, aby panoval nad zvieratami a podmanil si zem, v druhom opise (Gn 2) sa skôr spomína siatie a obrábanie. A zatiaľ čo v prvom rozprávaní nie je panovanie myslené ako despotické, ale skôr ako ušľachtilá vláda panovníka, ktorý múdro a spravodlivo hľadá dobro svojho ľudu, v druhom sa poukazuje na trepezlivosť a nádej na očakávané plody.

V čase očakávania sa od človeka žiada čnosť vernosti podobná tej, ktorá sa vyžadovala od Izraelitov vykonávajúcich duchovnú službu v chráme. Pracovitosť človeka si okrem toho vyžaduje pokoru roľníka, ktorý skúma zem, aby ju vedel lepšie obrábať, ako aj skromnosť stolára, ktorý opracúva drevo a rešpektuje jeho žilkovanie.

Správna miera využívania zdrojov zeme zahŕňa ochranu stvorenia a solidaritu s budúciimi generáciami. Jedna indiánska zásada učí, „že nikdy si nemáme myslieť, že sme zdedili zem od našich otcov, ale že sme si ju požičali od našich detí“. Úloha strážiť zem vyžaduje rešpekt k prírode a uznávanie poriadku daného Stvoriteľom. Týmto spôsobom sa ľudská práca vyhne pokušeniu plytvať bohatstvom a znetvorit krásu našej planéty Zeme a urobí ju naopak – ako to zamýšľal Boh – rajskou záhradou spolužitia a spoločného života ľudskej rodiny požehnanej nebeským Otcom.

4. V pote svojej tváre budeš jesť svoj chlieb. Riziko, že sa práca stane modlou, platí aj pre rodinu. Stáva sa to vtedy, keď práca úplne prevládne nad rodinnými vzťahmi, keď sú obaja manželia zaslepení finančným ziskom a svoje šťastie vkladajú do materiálneho blahobytu. V každej dobe existuje riziko, že pracujúci človek zabudne na Boha, keď sa nechá úplne pohltiť svetskými starosťami v presvedčení, že iba v nich nájde naplnenie všetkých svojich túžob. K správnej pracovnej rovnováhe, ktorá by sa vyvarovala týchto sklonov, je potrebné *rodinné rozlišovanie v domácnosti a profesijných rozhodnutiach*. V tejto súvislosti sa javí ako nesprávny princíp nechávať domáce práce a starostlivosť o domácnosť len na ženu; celá rodina musí byť do toho zapojená, a to rovnakou mierou rozdelenia úloh. Čo sa však týka profesijnej činnosti, je iste vhodné, aby sa manželia dohodli a vyhýbali sa príliš dlhej neprítomnosti v rodine. Žiaľ, potreba zaistiť obživu rodiny veľmi často nedovoľuje manželom, aby sa múdro a harmonicky rozhodovali.

Zanedbávanie náboženského života rodiny protirečí prikázaniu lásky k Bohu a k blížnemu, ktoré Ježiš označil za prvé a najväčšie prikázanie (porov. Mk 12, 28-31). Spoznávať jeho Otcovskú lásku so všetkými jej darmi a žiť v tomto horizonte je tým, čo si Boh želá pre každú ľudskú rodinu. *Poznanie lásky nebeského Otca* a jej prežívanie na zemi je povolaním určeným pre každú rodinu.

Námaha je neoddeliteľnou súčasťou práce. V súčasnej dobe, ktorá chce „všetko a hneď“, sa výchova k práci „*v pote tváre*“, javí ako veľmi prozreteľnosť. Situácia dočasného a stále neistého života na zemi predstavuje aj pre rodinu námahu a bolesť, predovšetkým čo sa týka práce vykonávanej pre jej obživu. Pracovná námaha však nachádza svoj zmysel a posilu vtedy, keď ju človek nevykonáva pre vlastné sebecké obohatenie, ale pre zdieľanie zdrojov v rodine a mimo nej, zvlášť s najchudobnejšími, pričom má na mysli, že dobrá sú určené všetkým.

Niekedy sa rodičia usilujú o to, aby zbavili svoje deti akejkoľvek námahy. Títo by nemali zabúdať, že *rodina je prvou školou práce*, kde sa učíme byť zodpovední za seba a za druhých v spoločnom prostredí života. Rodinný život so svojimi domácimi povinnosťami nás učí, aby sme si cenili námahu a posilňovali vôľu v perspektíve spoločného blahobytu a vzájomného dobra.

E. Z učenia Cirkvi

*Kresťan uznáva hodnotu práce, ale dokáže v nej vidieť i deformácie spôsobené hriechom. Kresťanská rodina preto prijíma prácu ako prozreteľnosťnú pre svoj život a život rodinných príslušníkov. Ale odmieta učiť z práce najvyššiu hodnotu a túto tendenciu, dnes veľmi rozšírenú, považuje za pokušenie modlárstva dnešnej doby. Nebojí sa vyjadriť opačné presvedčenie. Riadi svoj život podľa iných priorít. Osvojuje si obavy vyjadrené v *Laborem exercens*, aby „v práci, ktorou sa hmota zušľachtuje, človek neutrpel znižovanie svojej dôstojnosti“ (9).*

Napriek tomu práca s celou svojou námahou – a možno v istom zmysle práve z tohto dôvodu – je dobrom človeka. Hoci toto dobro, podľa terminológie svätého Tomáša nosí charakteristiku „*bonum arduum*“ („prikre dobro“), to neznamená, že pritom všetkom ako také nie je dobrom človeka. A to nielen dobrom „užitočným“ alebo „úžitkovým“, ale dobrom „dôstojným“ čiže zodpovedajúcim dôstojnosti človeka; je to dobro, ktoré vyjadruje a zveľaďuje túto dôstojnosť. Keď chceme bližšie určiť morálny význam práce, treba mať pred očami najprv túto pravdu. [...]

Bez tejto úvahy nemožno pochopiť význam čnosti pracovitosti, zvlášť nemožno pochopiť, prečo by pracovitosť mala byť čnosťou – veď čnosť ako morálna schopnosť je tým, čím sa človek stáva dobrým ako človek. Táto skutočnosť nič nemení na našej oprávnenej obave, aby v práci, ktorou sa hmota zušľachtuje,

človek neutrpel znižovanie svojej dôstojnosti. Je predsa známe, že prácu možno rozličným spôsobom použiť proti človeku, že ho možno trestať systémom nútej práce v *koncentračných tábora*ch, že z práce možno urobiť prostriedok útlaku človeka, že napokon možno rozličnými spôsobmi vykorisťovať ľudskú prácu, čiže pracujúceho človeka. Toto všetko hovorí v prospech morálnej povinnosti spájať čnosť pracovitosti so sociálnym poriadkom práce, ktorý umožní človekovi „stávať sa viac človekom“ v práci, a nie prácou sa degradovať tým, že stráca nielen telesné sily (čo je do istej miery nevyhnutné), ale najmä tým, že znižuje svoju vlastnú dôstojnosť a osobnosť. [*Laborem exercens*, 9]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Dokážeme sa podporovať v našich profesijných námahách?
2. Vyhľadávame so záujmom príležitosti k spoločnej manuálnej práci?
3. Chápú naše deti námahu spojenú s prácou a hodnotu zarobených peňazí?
4. Dokážeme zdieľať výsledky našej práce aj s chudobnými?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Ako zasahuje ekonomická kríza do života našich rodín?
2. Staráme sa v našich kresťanských spoločenstvách o nezamestnaných, alebo o tých, ktorí vykonávajú neistú, málo platenú či zdraviu škodlivú prácu?
3. Aké konkrétne rozhodnutia môžu urobiť rodiny, aby vychovávali najmenších k „ochrane stvorenia“?
4. Existujú ešte v oblasti práce formy otroctva? Ako ich poraziť, čeliť im alebo ich prekonať?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

8. SVIATOK – ČAS PRE RODINU

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzývanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

¹Takto boli ukončené nebo a zem a všetky ich voje. ²V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil. ³I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil. ⁴Taký je pôvod neba a zeme, keď boli stvorené. (Gn 2,1-4a)

⁸Spomni na sobotňajší deň, aby si ho zasvätil! ⁹Šesť dní budeš pracovať a tvoriť všetky svoje diela, ¹⁰siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ani ty, ani tvoj syn alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja slúžka, ani tvoj dobytok, ani cudzinec, ktorý býva v твоjich bránach! ¹¹Lebo za šesť dní Pán utvoril nebo a zem, more a všetko, čo je v nich, v siedmy deň však odpočíval. Preto ho Pán požehnal a zasvätil ho. (Ex 20,8-11)

D. Biblická katechéza

1. Siedmy deň stvorenia. Moderný človek vytvoril voľný čas a stratil zmysel pre sviatok. Je potrebné znovu nadobudnúť zmysel pre sviatočný deň a zvlášť pre nedeľu, ako „času pre človeka“, a hlavne ako „času pre rodinu“. Znovu objaviť jadro sviatku je rozhodujúce aj pre humanizáciu práce, aby sme jej dali taký význam, ktorý ju neredukuje len na odpoveď na potrebu, ale ju otvára pre vzťahy a zdieľanie sa v spoločenstve, s blízkym a s Bohom.

Siedmy deň je pre kresťanov „dňom Pána“, pretože oslavuje Vzkrieseného Pána, prítomného a živého uprostred kresťanského spoločenstva, rodiny i v osobnom živote. Je to Veľká noc týždňa. Nedeľa nie je prerušením kontinuity židovskej soboty, ale ju privádza k naplneniu. Na pochopenie jedinečnosti kresťanskej nedele je potrebné vziať do úvahy zmysel prikázania o sobote. Na svätenie sviatočného dňa podľa prikázania má Boží ľud *venovať vyhradený čas Bohu a človeku*. V Starom zákone je úzka spojitosť medzi siedmym dňom stvorenia a príkazom zasvätiť sobotu. Príkázanie o sobote, ktoré vyhradzuje čas pre Boha, obsahuje v sebe aj zámer vytvoriť čas pre človeka.

Odpočinok je po šesťdňovej práci *završením Božieho stvoriteľského diela*. V prvý deň Boh ustanovil mieru času so striedaním nocí a dní; na štvrtý deň Boh stvoril zdroje svetla, slnko a mesiac, aby „*boli na znamenie pre obdobia, dni a roky*“ (Gn 1, 14), v siedmy deň Boh „*skončil svoje diela, ktoré urobil*“.

Začiatok, stred a zavŕšenie týždňa stvorenia sú poznamenané časom, ktorý končí v deň Boží. Siedmy deň je časom odpočinku a prináša požehnanie pre celé stvorenie. Nielenže prerušuje ľudskú činnosť, ale obdarúva plodnosťou spojenou s Božím odpočinkom. Uctievanie a sviatok takto dávajú zmysel ľudskému času. Prostredníctvom uctievania privádza čas človeka do spoločenstva s Bohom a zároveň Boh vstupuje do ľudských dejín. Siedmy deň chráni čas človeka – chráni priestor pre nezištnosť a vzťahy.

Sviatok ako „voľný čas“ sa dnes prežíva v rámci „víkendu“, ktorý má tendenciu sa často rozširovať a nadobúdať charakter rozptýlenia a úniku. Čas „víkendu“, ktorý je obzvlášť podporovaný, potláča priestor pre nedeľu. Namiesto odpočinku sa uprednostňuje zábava, útek z mesta, a to má vplyv na rodinu, predovšetkým keď sú v nej dospievajúce deti a mládež. Rodine to značne zabraňuje v tom, aby si doma nachádzala chvíle pokoja a blízkosti. Nedeľa stráca rodinný rozmer – prežíva sa viac „individuálne“ ako „spoločne“. Voľný čas sa neraz stáva „pohyblivým“ dňom a hrozí mu, že prestane byť „pevným“ dňom, a to kvôli prispôbovaniu sa požiadavkám a organizácii práce.

Neodpočívame len preto, aby sme sa potom vrátili k práci, ale aj kvôli sláveniu sviatku. Je veľmi dôležité, aby rodiny znovu objavili *sviatok ako miesto stretnutia s Bohom a čas vzájomnej blízkosti* a vytvárali rodinnú atmosféru, predovšetkým keď sú deti malé. Prostredie rodného domu, ktoré človek prežil v prvých rokoch svojho života, zostáva natrvalo vryté do ľudskej pamäti. Rovnako aj prejavy viery v nedeľný deň a na sviatky počas roka by mali sprevádzať život rodiny doma i pri účasti na živote spoločenstva. „Nie je to ani tak Izrael, ktorý zachováva sobotu, – bolo povedané – ale je to sobota, ktorá zachováva Izrael“. Tak aj kresťanská nedeľa chráni rodinu a kresťanské spoločenstvo, ktoré ju slávi, pretože otvára pre stretnutie s posvätným tajomstvom Boha a obnovuje rodinné vzťahy.

2. Príkázanie svätit' sobotu. Tretie prikázanie Desatora *pripomína vyslobodenie z Egypta, dar slobody*, ktorý vytvoril Izrael ako národ. Je „večným znamením“ zmluvy medzi Bohom a človekom, na ktorom má účasť každá bytosť, dokonca aj zvieratá. Jej súčasťou je aj zem, (ktorá odpočíva na siedmy rok) a celé stvorenie (jubilejný/milostivý rok, sobota rokov) (Lv 25, 1-7. 8-55). Sobota má teda v Desatore význam spoločenský a oslobodzujúci. Príkázanie nie je zdôvodnené len stvoriteľským dielom, ale aj dielom vykúpenia: „*Pamätaj, že si bol otrokom v egyptskej krajine a že ťa Pán, tvoj Boh, vyviezol odiaľ mocnou pravickou a zdvihnutým ramenom: preto ti Pán, tvoj Boh,*

prikázal zachovávať sobotňajší deň“ (Dt 5,15). Dielo stvorenia a pamiatka na vyslobodenie idú spolu ruka v ruke. „Zachovávať sobotu“ znamená dovŕšiť „exodus“ pre slobodu človeka, prejsť z „otroctva“ k „službe“. Šesť dní bude človek slúžiť a ťažko pracovať, ale na siedmy deň preruší služobnú prácu, aby mohol slúžiť vo vďačnosti a chvále. Sobota teda vytrháva človeka zo služby–otroctva, aby ho viedla do služby–slobody.

V liturgii je jedna pozoruhodná modlitba (*Modlitba nad obetnými darmi na Dvadsiatu nedel'u*), ktorá nám môže pomôcť znovu objaviť sviatok ako zavŕšenie práce človeka: „Dobrotivý Otče, prijmi tieto dary, ktorými sa uskutocňuje vznešená výmena: my ti obetujeme z toho, čo si nám uštedril, – a ty nám dávaš seba samého“. Tieto slová poukazujú na podivuhodné stretnutie medzi našou chudobou a Božou veľkosťou. Táto výmena sa uskutočňuje vtedy, keď sa stretáva naša práca a sviatok, „produktívny“ a „nezištný“ životný rozmer. Doma a v kresťanskom spoločenstve rodina zažíva radosť z pretvárania každodenného života na živú liturgiu. Prostredníctvom domácej modlitby sa manželia pripravujú a vyžarujú sviatočné liturgické slávenie. Ak deti vidia rodičov, ako sa modlia pred nimi a s nimi, naučia sa modliť aj v spoločenstve Cirkvi.

3. *Modlitba nad obetnými darmi*, uvedená vyššie, končí takto: *Ty nám dávaš seba samého*. Prosíme Boha nielen o zdravie, spokojnosť, pokoj v rodine, ale o dar Jeho samého. Zmysel každodennej námahy spočíva v pretváraní našej práce na Bohu milú obeť, na uznanie darov, ktoré nám boli dané – život, manžel, manželka, deti, zdravie, práca, životné pády a nové začiatky. *Kresťanská sloboda spočíva v oslobodení človeka od práce a v práci, aby bol slobodný pre Boha a pre druhých*. Muž a žena, ale predovšetkým rodina, si má vniest do svojho životného štýlu zmysel pre sviatok takým spôsobom, aby žila nielen ako subjekt potreby, ale aj ako spoločenstvo stretnutia.

Stretnutie s Bohom a s druhými je jadrom sviatku. Nedel'ný obed doma a v spoločenstve sa líši od toho každodenného – ten každodenný slúži na prežitie, ten nedel'ný na prežívanie radosti zo stretnutia. Slávnostné jedlo je časom pre Boha, miestom počúvania a spoločenstva, otvorenosti, zbožnosti a lásky. Slávenie a služba sú dve základné formy zákona, ktorými uctieваме Boha a prijímame jeho dar lásky – v uctievaní nám Boh nezištne dáva svoju lásku; v službe sa prijatý dar stáva láskou zdieľanou a prežívanou s druhými. *Dies Domini* (Deň Pána) sa má stať aj *dies hominis* (Deň človeka)! Ak rodina takto pristupuje k sviatku, bude ho môcť prežívať ako deň „Pána“.

E. Z učenia Cirkvi

Rodina, ktorá dokáže prerušiť nepretržité plynutie času a zastaví sa, aby si vďačne pripomenula prijaté dobrá od svojho Pána, sa pripravuje na vstup do Božieho odpočinku. Rodina povolaná k odpočinku v Pánovi, dokáže znovu nasmerovať roztrieštenosť dní ku dňu vďačnosti. Vie premeniť očakávanie dní na jediné očakávanie Dňa Pánovho. Vracia sa ako uzdravený malomocný a vzdáva vďaky Pánovi za záchranu všetkých. Vytrvalosťou svojej prosby skracuje čas očakávania ôsmeho dňa, ktorý Ženich sľúbil neveste: „Ano, prídem čoskoro. Amen. Príd', Pane Ježišu!“ (Zjv 22,20).

Spomeň si na deň sobotný

Príkaz Desatora, ktorým Boh prikazuje zachovávať sobotu, má v Knihe Exodus charakteristickú formuláciu: „*Spomni na sobotňajší deň, aby si ho zasvätil!*“ (20,8) A okrem inšpirovaného textu ho odôvodňuje pripomienkou Božieho diela: „*Lebo za šesť dní Pán utvoril nebo a zem, more a všetko, čo je v nich, v siedmy deň však odpočíval. Preto ho Pán požehnal a zasvätil ho*“ (20,11). Skôr ako by prikázanie niečo rozkázalo urobiť, naznačuje, na čo si treba spomenúť. Vyzýva obnoviť si spomienku na to veľké a podstatné Božie dielo, ktorým je stvorenie. Je to spomienka, ktorá má oživovať celý náboženský život človeka, aby vplývala naň najmä v deň, v ktorom má človek odpočívať. Odpočinok tak dostane typický posvätný ráz: veriaceho vyzýva odpočívať nielen ako Boh odpočíval, ale odpočívať v Bohu a privádzať mu všetko stvorenie vo vzdávaní chvály a vďaky, v synovskej dôvernosti a snúbeneckom priateľstve.

Téma „spomienky“ na divy, ktoré vykonal Boh vo vzťahu k sobotňajšiemu odpočinku, sa vynára aj v texte *Deuteronomia* (5,12-15), kde sa základ prikázania nevidí natoľko v diele stvorenia ako v diele oslobodenia, ktoré Boh uskutočnil pri odchode z Egypta: „*Pamätaj, že si bol otrokom v egyptskej krajine a že ťa Pán, tvoj Boh, vyviedol odtiaľ mocnou pravickou a zdvihnutým ramenom; preto ti Pán, tvoj Boh, prikázal zachovávať sobotňajší deň*“ (Dt 5,15). Zdá sa, že táto formulácia dopĺňa predchádzajúcu: keď ich berieme do úvahy spolu, naznačujú význam „Pánovho dňa“ v rámci jednotného pohľadu teológie stvorenia a spásy. Obsahom prikázania nie je teda prvotne *akékoľvek prerušenie práce, ale slávenie zázrakov*, ktoré vykonal Boh.

Odpočinok človeka v deň Pána dostáva svoj plný význam v takej miere, v akej je táto „spomienka“, plná vďaky a chvály voči Bohu, živá. S ním človek vchádza do rozmeru Božieho „odpočinku“ a hlboko sa ho účastní, takže sa stáva schopným pocítiť záchvev tej radosti, ktorú sám Stvoriteľ pocítil po završení

stvorenia, keď videl, že všetko, čo urobil, „bolo veľmi dobré“ (Gn 1,31). [*Dies Domini*, 16-17]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Ako prežívame nedeľu v našej rodine?
2. Je naša nedeľa dňom „odpočínutia v Pánovi“?
3. Podľa Biblie je sviatok časom vnútornej slobody, vzájomného počúvania a rodinnej blízkosti. Aká je u nás v nedeľu domáca atmosféra?
4. Stretnutie s Bohom a s druhými je jadrom sviatku. Je skutočne stredobodom našej nedele oslava Boha a čas pre druhých?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Ako sa v súčasnej spoločnosti prežíva slávenie sviatkov a voľný čas?
2. Aké skúsenosti ponúkajú kresťanské spoločenstvá na prežívanie nedele ako času pre Boha a pre druhých?
3. Farnosť a cirkevné združenia pomáhajú „prežívať nedeľu“. Aké iniciatívy by bolo možné uskutočniť?
4. Akým spôsobom sa slávenie nedele môže stať „horiacim krikom“, ktorý pomáha znovu objaviť zmysel pre Boha?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš.

I. Záverečná pieseň

9. SVIATOK – ČAS PRE PÁNA

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzývanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

²³V istú sobotu kráčal cez obilné pole. Jeho učeníci cestou začali trhať klasy. ²⁴Farizeji mu povedali: „Pozri, prečo robia v sobotu, čo neslobodno?“ ²⁵On im odvetil: „Nikdy ste nečítali, čo urobil Dávid, keď bol v núdzi a keď bol hladný on i jeho družina?“ ²⁶Ako vošiel za veľkňaza Abiataru do Božieho domu a jedol obetované chleby, ktoré nesmel jesť nik, iba kňazi, a dal aj tým, čo boli s ním?“ ²⁷I povedal im: „Sobota bola ustanovená pre človeka, a nie človek pre sobotu. 28A tak je Syn človeka pánom aj nad sobotou.“ (Mk 2, 23–28)

¹Potom sa Ježiš znova zjavil učeníkom pri Tiberiadskom mori. A zjavil sa takto: ²Boli spolu Šimon Peter, Tomáš nazývaný Didymus, Natanael z Kány Galilejskej, Zebedejovi synovia a iní dvaja z jeho učeníkov. ³Šimon Peter im povedal: „Idem loviť ryby.“ Povedali mu: „Pôjdeme aj my s tebou.“ Išli a nastúpili na loď. Ale tej noci nechytli nič.

⁴Keď sa už rozodnilo, stál Ježiš na brehu; ale učeníci nevedeli, že je to Ježiš. ⁵A Ježiš sa ich opýtal: „Deti, máte niečo na jedenie?“ Odpovedali mu: „Nemáme.“ ⁶On im povedal: „Spustite sieť z pravej strany lode a nájdete.“ Oni spustili a pre množstvo rýb ju už nevládali vytiahnuť. ⁷Učeník, ktorého Ježiš miloval, povedal Petrovi: „To je Pán.“ Len čo Šimon Peter počul, že je to Pán, pripásal si šaty – bol totiž nahý – a skočil do mora. ⁸Ostatní učeníci prišli na lodi, lebo neboli ďaleko od brehu, len asi dvesto laktov, a sieť s rybami ťahali za sebou.

⁹Keď vystúpili na breh, videli rozloženú pahrebu a na nej položenú rybu a chlieb. ¹⁰Ježiš im povedal: „Doneste z rýb, čo ste teraz chytili!“ ¹¹Šimon Peter šiel a vytiahol na breh sieť plnú veľkých rýb. Bolo ich stopät'desiattri. A hoci ich bolo toľko, sieť sa nepretrhla. ¹²Ježiš im povedal: „Pod'te jesť!“ A nik z učeníkov sa ho neodvážil spýtať: „Kto si?“; lebo vedeli, že je to Pán.

¹³Ježiš pristúpil, vzal chlieb a dával im; podobne aj rybu. ¹⁴To sa Ježiš učeníkom zjavil už tretí raz od svojho zmŕtvychvstania. (Jn 21, 1–14).

D. Biblická katechéza

1. Ježiš „Pánom“ nad sobotou. Nedľa sa zrodila ako každotýždňová pamiatka Ježišovho vzkriesenia, oslavuje skutočnú *prítomnosť* vzkrieseného Pána a očakáva jeho prisľúbený slávny príchod. V prvých časoch kresťanstva *dies Dominicus* nenahradil

hneď hebrejskú sobotu, ale existoval súčasne s ňou. Aby sme to pochopili, musíme sa pristaviť pri troch skutočnostiach: vzťah medzi Ježišom a sobotou; pôvod prvého dňa v týždni; nedeľa v prvých storočiach. V týchto troch skutočnostiach spočíva duchovný a teologický význam kresťanskej nedele ako pamiatky, prítomnosti a prísľubu.

Ježiš prejavuje v evanjeliu slobodný vzťah k sobote, ba zdá sa, že svoje zázraky koná práve v tento deň: spomeňme si na udalosť, keď jeho učeníci trhali klasy v sobotu (Mk 2,23-28; Mt 12,1-8; Lk 6,1-5); uzdravenie človeka s vyschnutou rukou (Mk 3,1-6; Mt 12,9-14; Lk 6,6-11); uzdravenie zhrbenej ženy (Lk 13,10-17); uzdravenie človeka chorého na vodnatieľku (Lk 14, 1-6). Aj evanjelista Ján situuje na sobotu uzdravenie ochrnutého pri rybníku (Jn 5,1-18) a slepého od narodenia (Jn 9,1-41).

Na Ježišov postoj k sobote môžeme pozerat' z trojakej *perspektívy*. Ježiš predovšetkým *potvrďuje úctu k prikázaniu o sobote* – nie však zákonnickú prax farizejov. Ježiš uznáva, žije a odporúča dôležitý význam soboty. Udalosť trhania klasov v sobotu vysvetľuje Zákon vo svetle Božej vôle: „*Sobota bola ustanovená pre človeka, a nie človek pre sobotu*“. Zmyslom soboty je život človeka v plnosti (Mk 3,4; Mt 12;11-12).

Po druhé, *Ježiš naplnil význam soboty tým, že oslobodzuje človeka od zlého*. Sobota je vrcholom Božieho diela a človek je stvorený pre opravdivú sobotu, to znamená pre spoločenstvo s Bohom. Ježišovo poslanie sa napĺňa tým, že daruje ľudstvu milosť, aby uskutočnilo svoje povolanie, ku ktorému ho Boh stvoril na počiatku. Túto milosť daruje predovšetkým tým, ktorí sú zranení na tele a na duši – chorým, chromým, slepým, hriešnikom. Sobota je dňom Ježišových skutkov oslobodenia. Napokon, *Ježiš je „Pánom“ nad sobotou*. Obnovovaním stvoriteľského diela a oslobodením od zlého Ježiš zjavuje seba samého ako plnosť života, ako zmysel prikázania o sobote. Ježiš je Pánom nad sobotou, pretože je Synom a ako Syn vstupuje do plnosti soboty.

Aby rodina mohla zakúsiť „*prítomnosť*“ *vzkrieseného Pána*, musí sa nechať prežiarit' nedeľnou Eucharistiou. Slávenie svätej omše sa stáva živým a pulzujúcim srdcom dňa Pána, jeho prítomnosti tu a teraz ako Vzkrieseného. Eucharistia nám dáva zakotviť na brehu posvätného Božieho tajomstva. V nedeli rodina nachádza stredobod týždňa, deň, ktorý chráni jej každodenný život. To sa stáva skutočnosťou vtedy, keď sa rodina pýta: *Môžeme sa spoločne stretnúť s Božím tajomstvom? Božie „tajomstvo“ prítomné vo svojej jednoduchosti v eucharistickom slávení nám prichádza v ústrety. Bohoslužba privádza rodinu k prameňu života, k spoločenstvu s Bohom a k bratskému spoločenstvu. Je to niečo oveľa väčšie: kresťanské tajomstvo je nový život vzkrieseného Ježiša, ktorý sa sprítomňuje v eucharistickom zhromaždení. Nedeľná Eucharistia je stredobodom nedele a sviatku. V nej rodina dostáva nový život Vzkrieseného, prijíma dar Ducha Svätého, počúva Božie slovo, má účasť na eucha-*

ristickom chlebe, vyjadruje bratskú lásku. Preto je nedeľa pánom dní, dňom stretnutia sa so Vzkrieseným!

2. „Prvý deň týždňa“. Nedeľa je *pamiatkou Ježišovej Veľkej noci*. Podľa zhodných evanjeliových svedectiev, Kristus vstal z mŕtvych v „prvý deň týždňa“ (Mk 16,2-9; Mt 28,1; Lk 24,1; Jn 20,1). V tento deň boli zavŕšené všetky udalosti, na ktorých sa zakladá kresťanská viera: Ježišovo zmŕtvychvstanie, Jeho veľkonočné zjavovanie sa, vyliatie Ducha Svätého. Prví kresťania prevzali hebrejský rytmus týždňa, ale vychádzajúc zo zmŕtvychvstania prikladali zásadnú dôležitosť „prvému dňu po sobote“ (Lk 24, 1). V kontexte tohto dňa uvádzajú Ján a Lukáš spomienku na pokrm, ktorý jedli so Zmŕtvychvstalým (Lk 24, 13-35 a Jn 21, 1-14), a vykresľujú ho črtami Eucharistie. Text 21. kapitoly *Jánovho evanjelia* dobre zachytáva atmosféru eucharistických zhromaždení prvých kresťanských komunít (Jn 21, 12.9-14). Ježiš „*zval chlieb a dobrorečil, lámal ho a podáva im ho*“ a „*spoznali ho pri lámaní chleba*“ (Lk 24, 30.35). Na stretnutia apoštolov s Ježišom pri jedle nadväzujú aj „*stretnutia*“ v prvý deň týždňa, o ktorých je zmienka v *Skutkoch apoštolov* (20, 7), keď sa spoločenstvo zhromažďuje na „*lámanie chleba*“ a na počúvanie slova apoštola, a na deň zbierky pre chudobných v Jeruzaleme, ktorá sa spomína v *Prvom liste Korinťanom* (16, 2). Nedeľa je teda spájaná s tromi prvkami: počúvanie Božieho slova, lámanie chleba a bratské zdieľanie, dobročinnosť. Neskôr v *Knihe zjavenia* bude nedeľa nazvaná „*Pánov deň*“ (Zjv 1, 10). Cirkev takto už od počiatku potvrdzuje puto, ktoré nedeľu spája a zároveň odlišuje od soboty. „*Deň Pána*“ je dňom *pamiatky* na vzkriesenie.

Rodina účasťou na svätej omši venuje priestor a čas, obetuje energiu a prostriedky, učí sa, že život nespočíva len v uspokojovaní potrieb, ale predovšetkým vo vytváraní vzťahov. Nezištnosť nedeľnej Eucharistie vyžaduje, aby *rodina mala účasť na pamiatke na Ježišovu Veľkú noc*. Vo svätej omši sa rodina živí zo stola slova a chleba, ktorý dáva príchuť a zmysel slovám a jedlu, ktoré rodina zdieľa doma pri spoločnom stole. Už od malička sú deti vychovávané, aby počúvali Božie slovo a osvojovali si to, čo počúvali v spoločenstve. To im umožňuje objaviť nedeľu ako „*deň Pána*“. Stretnutie so vzkrieseným Ježišom ako stredobod nedele má byť živé pamiatkou na Ježiša cez slová evanjelia, cez chlieb, ktorý sa láme a jeho telo, ktoré sa daruje. Pamiatka na Ukrižovaného a Zmŕtvychvstalého poukazuje na rozdiel medzi nedeľou a voľným časom: ak sa nestretáme s Ním, neslávimе sviatok, eucharistické spoločenstvo je len niečím sentimentálnym, dobročinnosť sa zúži len na prejav solidarity, ktoré však nebudujú kresťanské spoločenstvo a nevychováajú k poslaniu. Nedeľná Eucharistia tým, že nás vovádza do Božieho srdca, utvára rodinu a rodina v kresťanskom spoločenstve určitým spôsobom utvára Eucharistiu.

3. Nedel'a v prvých storočiach. V prvých časoch života Cirkvi nedel'a a Eucharistia slávená v deň Pána silne zdôrazňovali aj očakávanie Pánovho príchodu.

Svätý Justín, filozof a mučeník, nám zanechal pôsobivý obraz kresťanského spoločenstva zhromaždeného v „deň Pána“, ktorý zodpovedá dňu nasledujúcemu po sobote.

„V deň nazývaný dňom Slnka sa všetci, či už bývajú v mestách alebo na vidieku, schádzajú na to isté miesto. Čítajú sa pamäti apoštolov alebo spisy prorokov, pokiaľ to čas dovoľí. Keď lektor skončí, predsedajúci v príhovore napomína a povzbudzuje k nasledovaniu takých skvelých vecí. Potom všetci spoločne vstaneme a modlíme sa. Keď modlitbu skončíme, tomu, čo predsedá bratom, prinesú chlieb a kalich vody a vína. On ich vezme a vzdáva chválu a koná vzdávanie vďaky a všetok prítomný ľud nadšene zvolá *Amen*. Potom tí, čo sa u nás volajú diakoni, rozdeľujú všetkým prítomným chlieb, víno a vodu, ktoré boli ‚eucharistizované‘ a zanesú z nich neprítomným. Napokon tí, čo majú dostatok a chcú, dávajú, každý podľa svojho úsudku, čo sa rozhodli. A čo sa zozbiera, uloží sa u predsedajúceho a on podporuje siroty a vdovy i tých, čo sú pre chorobu alebo z inej príčiny v núdzi, ako aj väzňov a prisťahovalcov, slovom, stará sa o všetkých, čo potrebujú pomoc“ (porov. *Prvá apológia sv. Justína*, 67, 36, cit. podľa KKC 1345, 1351 – pozn. prekl.).

Nedel'a je dňom zhromaždenia kresťanov, predstavuje nám atmosféru prvých kresťanských spoločenstiev, ktoré prežívali nedel'nú Eucharistiu ako „predzvest“ nového života darovaného Vzkrieseným Pánom a ako „prísľub“ premenenia sveta. Cirkvi a rodina sú dnes znovu volané k tomuto vyvierajúcemu prameňu, aby sa nestratil pôvodný charakter kresťanskej nedele. Predovšetkým v určitých obdobiach roka, ako sú Advent a Vianoce, sa obnovuje očakávanie Pánovho príchodu prostredníctvom takých skutkov, ktoré v rodine a v spoločenstve posilňujú zmysel pre nádej.

E. Z učenia Cirkvi

Rodina si nedel'u žiarlivo stráži ako „deň radosti a odpočinku od práce“ – tak ju definuje Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii Sacrosanctum concilium. Nemusí si nedel'u žiarlivo brániť ako deň voľna, spoločného odpočinku, ľudových osláv, ale predovšetkým nedel'u, ako „deň Pána“, teda ako deň eucharistického zhromaždenia, z ktorého vychádza a ku ktorému smeruje (prameň a vrchol) v jednote času a miesta celý kresťanský život. Až potom nasledujú ďalšie aspekty nedele; sú dôležité, ale nie základné. Pre rodinu je v prvom rade nevyhnutná účasť na eucharistickom zhromaždení. Kresťanská rodina organizuje svoj život, vychováva seba a svoje deti takým spôsobom, aby svätá omša mala prednosť pred akoukoľvek inou povinnosťou.

Nedeľa, deň Pána

Podľa apoštolskej tradície, ktorá má svoj pôvod v samom dni Kristovho zmŕtvychvstania, Cirkev slávi veľkonočné tajomstvo každý ôsmy deň, ktorý sa právom volá Pánov deň alebo nedeľa. V tento deň sú kresťania povinní zhromaždiť sa, aby počúvali Božie slovo a zúčastnili sa na Eucharistii a tak slávili pamiatku umučenia, zmŕtvychvstania a slávy Pána Ježiša a vzdávali vďaka Bohu, ktorý ich „*vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej*“ (1 Pt 1, 3). Preto je Pánov deň prvotným sviatočným dňom a tak ho aj treba predkladať a odporúčať nábožnosti veriacich, aby sa zároveň stal dňom radosti a odpočinku od práce. Iným slávnostiam nech sa nedáva pred ním prednosť, iba ak by boli naozaj veľmi významné, lebo on je základom a jadrom celého liturgického roka. [*Sacrosanctum concilium*, 106]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Ako prežívame v našej rodine nedeľu a stretnutie so zmŕtvychvstalým Pánom?
2. Vedú naše skutky a bohoslužby doma a v spoločenstve k vnímaniu nového života Vzkrieseného Pána a k radosti z Jeho prítomnosti?
3. Ako nám skúsenosť nesebeckého využívania vecí a času, počúvanie Božieho slova doma a v kostole, účasť na eucharistickej hostine dáva prežívať nedeľu ako Veľkú noc týždňa?
4. Zvlášť v ktorých obdobiach roka a akými prejavmi prežívame nedeľnú Eucharistiu ako čas očakávania a nádeje?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Čo nám v dnešnej spoločnosti bráni prežívať nedeľu ako dies Dominicus (deň Pána)?
2. Privádza výchova k bohoslužbe a atmosféra kresťanského spoločenstva skutočne ku stretnutiu s Ukrižovaným a Vzkrieseným Pánom?
3. Ako sa môže stať nedeľa dňom evanjelia a dňom pamiatky na Ježišovo vzkriesenie?
4. Akým spôsobom sa nám v priebehu liturgického roka, v jeho obdobiach a sviatkoch, darí vyjadriť očakávanie Pánovho príchodu?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

10. SVIATOK – ČAS PRE SPOLOČENSTVO

A. Úvodná pieseň a privítanie

B. Vzávanie Ducha Svätého

C. Čítanie Božieho slova

⁴⁶Deň čo deň svorne zotrúvali v chráme, po domoch lámali chlieb a s radosťou a úprimným srdcom požívali pokrm. ⁴⁷Chválili Boha a boli milí všetkému ľudu. A Pán každý deň rozmnožoval tých, čo mali byť spasení (Sk 2, 46–47).

³³Apoštolí veľkou silou vydávali svedectvo o zmŕtvychvstaní Pána Ježiša a na všetkých spočívala veľká milosť (Sk 4,33).

⁴²A neprestávali deň čo deň učiť v chráme i po domoch a zvestovať Krista, Ježiša (Sk 5, 42).

⁴³„Medzi vami to tak nebude. Ale kto sa bude chcieť stať medzi vami veľkým, bude vašim služobníkom. ⁴⁴A kto bude chcieť byť medzi vami prvý, bude sluhom všetkých. ⁴⁵Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých.“ (Mk 10, 43–45).

¹V antiochijskej cirkvi boli prorokmi a učiteľmi Barnabáš, Simeon, ktorého volali Niger, Lucius z Cyrény, Manaen, ktorý bol vychovaný s tetrarchom Herodesom, a Šavol. ²Ako slúžili Pánovi a postili sa, povedal Duch Svätý: „Oddel'te mi Barnabáša a Šavla na dielo, na ktoré som ich povolal.“ ³Oni sa postili a modlili, vložili na nich ruky a prepustili ich. ⁴A oni, vyslaní Duchom Svätým, došli do Seleucie a stade sa preplavili na Cyprus. ⁵Keď prišli do Salaminy, hlásali Božie slovo v židovských synagógach. Mali so sebou aj Jána ako pomocníka. (Sk 13, 1–5).

D. Biblická katechéza

1. Deň spoločenstva. Deň Pána dáva prežívať sviatok ako čas pre druhých, deň spoločenstva a poslania. Eucharistia je pamiatkou na Ježišov úkon – *toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás, toto je moja krv, ktorá sa vylieva za vás a za všetkých*. Výraz „za vás a za všetkých“ úzko spája bratský život (za vás) a otvorenosť pre všetkých (za mnohých). V spojkke „a“ je prítomná všetka evanjelizačná a misijná sila rodiny a spoločenstva – vydáva sa za nás, aby bol pre všetkých.

Cirkev, ktorá sa rodí z nedelnej Eucharistie, je *otvorená pre všetkých*. Jej prvým poslaním je vytvoriť spoločenstvo veriacich, ktoré by bolo ako rodina rodín. To je tiež základným pravidlom jej misionárskeho poslania, pretože jednotná a svorná Cirkev vydáva svetu presvedčivejšie svedectvo. Cirkev sa môže

stať misionárskou školou, len keď je domovom spoločenstva. Vyššie uvedené úryvky zo *Skutkov apoštolov* nám ponúkajú obraz prvých spoločenstiev, ktoré žijú svoju kresťanskú skúsenosť doma i v chráme. Sviatok a nedeľa sú chvíľami, keď sa obnovuje život Cirkvi, takže spoločenstvo veriacich nadobúda atmosféru rodinného života a rodina sa otvára pre spoločenstva Cirkvi.

Miestna cirkev a farnosť konkrétne sprítomňujú *evanjelium v srdci ľudskej existencie*. Tieto podoby Cirkvi sú najviac známe kvôli svojej blízkosti a pohostinnosti pre všetkých. V mnohých krajinách farnosti preukazujú „dobrý život“ podľa Ježišovho evanjelia a zvýrazňujú skutočnosť, aký zmysel má príslušnosť k Cirkvi. Druhý vatikánsky koncil učí, že v miestnych cirkvách „Cirkev kráča spolu s celým ľudstvom a prežíva so svetom ten istý pozemský údel“ (*Gaudium et spes*, 40). Rodiny vo farnosti, ktoré sú „domácou cirkvou“, sprítomňujú farské spoločenstvo ako Cirkev v príbytkoch ľudí. Každodenný život, poznačený rytmom striedania práce a sviatku, umožňuje svetu, aby vstúpil do príbytkov a otvoril ich svetu. Na druhej strane sa kresťanské spoločenstvo má starať o rodiny, oslobodzovať ich od pokušenia uzavrieť sa do svojho „bytu“ a otvárať im cesty viery. V rodine sa odovzdáva život ako dar a prisľúbenie; vo farnosti sa prisľúbenie obsiahnuté v dare života prijíma a živí. Deň Pána sa stáva *dňom Cirkvi*, keď pomáha zakúsiť krásu spoločne prežitej nedele a vyvarovať sa banálne a konzumne prežívanému víkendu, aby sme zakúsili bratské spoločenstvo rodín.

2. Deň charitatívnej služby. Deň Pána ako dies ecclesiae sa stáva dňom charitatívnej služby. Cirkev, ktorá sa živí nedeľnou Eucharistiou, je *spoločenstvom v službe pre všetkých*. Rodina, aj keď nielen ona, je sieťou, cez ktorú sa prenáša táto služba. Nádherný text z *Evanjelia podľa Marka* uvedený vyššie opisuje, ako na nedeľnej Eucharistii Ježiš stojí uprostred nás ako ten, kto slúži. Toto je kritérium služby v spoločenstve – kto chce byť veľkým, nech sa stane malým (*vaším služobníkom*), a kto chce byť prvým, nech sa venuje chudobným a maličkým (*sluhom všetkých*). Charitatívna služba je charakteristickým znakom kresťanskej nedele. Niektoré liturgické obdobia (advent a predovšetkým pôstne obdobie) ju predkladajú ako hlavnú úlohu rodiny a spoločenstva. Nedeľa sa tak stáva „dňom charitatívnej služby“.

Charitatívna služba vyjadruje túžbu po spoločenstve s Bohom a s bratmi. Rodina sa počas týždňa stretáva s každodennými starosťami, ale jej život sa nemôže zastaviť pri dávaní vecí a vykonávaní povinností – má rozvíjať vzťahy medzi ľuďmi, dobrý život vo viere a v láske. Bez domácej skúsenosti služby, bez poskytovania vzájomnej pomoci a účasti na spoločných námahách, sa len ťažko

zrodí srdce schopné lásky. V rodine deti zakusujú deň čo deň neúnavnú obetavosť rodičov a ich pokornú službu a z ich príkladu sa učia tajomstvu lásky. Keď vo farskom spoločenstve vedieme deti a mládež k tomu, aby rozšírili horizont charitatívnej pomoci voči ostatným ľuďom, vtedy sa môžu podeliť o skúsenosť lásky a služby, ktorú sa naučili doma. *Praktické učenie sa charitatívnej láske* hlavne v rodinách, ktoré majú len jedno dieťa, sa má čím skôr otvoriť pre usku-točňovanie menších či väčších foriem služby druhým.

3. Deň vyslania na misie. Misionársky rozmer Cirkvi je stredobodom nedeľnej Eucharistie a otvára dvere rodinného života pre svet. *Nedeľné spoločenstvo je vo svojej podstate spoločenstvom misionárskym.* V nádhernom vyššie citovanom obraze zo *Skutkov apoštolov* sa opisuje spoločenstvo v Antiochii, ktoré Duch podnecuje k misionárskemu poslaniu práve počas slávenia – pravdepodobne nedeľnej – liturgie. V deň bohoslužieb sa spoločenstvo stáva misionárskym. Misie sa netýkajú len pozvaných jednotlivcov, ale sa prejavujú ako účinné vtedy, keď sa celá Cirkev, s bohatstvom svojich chariziem, služieb a povolaní, stáva skutočným znamením Kristovej lásky k všetkým ľuďom. Existujú rôzne misionárske formy pre spoločenstvo, ale všetky majú viesť ľudí ku Kristovi. Rodina je povolaná, aby evanjelizovala vlastným a nenahraditeľným spôsobom – vo vnútri rodiny, vo svojom okolí (blízki, priatelia, príbuzní), v spoločenstve Cirkvi i v spoločnosti.

Eucharistické spoločenstvo rozširuje svoj pohľad k horizontu sveta, keď prijme Pavlovu starostlivosť o všetky cirkvi. Ak misijným horizontom Cirkvi je *missio ad gentes*, aj miestna cirkev je na vlastnom území *povolaná k hlásaniu Evanjelia*. Výchova k otvorenosti pre druhých, k cudzincom, prisťahovalcom má začínať v rodine a má byť podnecovaná v spoločenstve. Ešte predtým sa však nezriedka práve v rodine rodí ochota zvoliť si život obetovaný pre druhých, venovaný misiám a službe svetu. V mnohých kresťanských rodinách sa práve zo silnej skúsenosti ľudskosti a lásky, a vďaka pravidelnej účasti na nedeľnej Eucharistii, zrodili krásne príbehy povolania k službe pre spoločnosť, pre angažovanosť v dobrovoľníckej práci, k svedectvu v politike či k misiám v rôznych krajinách sveta. Vzťah medzi nedeľou a Eucharistiou, medzi Cirkvou a misiami, medzi rodinou a službou pre druhých si vyžaduje obnovenie uvádzania do kresťanského života, ktoré podnecuje k novému misionárskemu povedomiu. Mimoriadna sila nedele, ktorá je obsiahnutá v nedeľnej Eucharistii, priviedla mučeníkov z Abitene až k mučenictvu.

„Konal si proti predpisom vládcov a cisárov, keď si ich všetkých zhromaždil!“ A presbyter Saturnin, inšpirovaný Duchom Pána, odpovedal: „Slávili sme

nedeľnú Eucharistiu a vôbec sme na ne nepomysleli.“ Prokonzul sa spýtal: „Prečo?“ Odpovedal: „Pretože nedeľnú bohoslužbu nemôžeme vynechať“ (IX).

„Konali sa v tvojom dome zhromaždenia proti dekrétu vládcov?“ Biskup, naplnený Duchom Svätým, povedal: „V mojom dome sme slávili nedeľnú Eucharistiu“. A on: „Prečo si im dovolil vstúpiť?“ Odpovedal: „Pretože sú to moji bratia a nemohol som im v tom zabrániť“. „A napriek tomu – pokračoval konzul – bolo tvojou povinnosťou im v tom zabrániť.“ A on: „Nemohol som, pretože my kresťania nemôžeme byť bez nedeľnej Eucharistie“ (*Acta Saturnini, Dativi, et aliorum plurimorum martyrum in Africa, XI*).

Nedeľná Eucharistia umožnila v prvých storočiach Cirkvi, aby sa rozšírila až po hranice sveta. Aj dnes je každodenný život rodiny a Cirkvi znovu pozvaný k tomu, aby začínal práve odtiaľ – bez nedeľnej Eucharistie kresťania nemôžu žiť.

E. Z učenia Cirkvi

Nedeľa je v krátkom časovom úseku týždňa opakovaním tajomstva Veľkej noci. Hovorí sa jej aj „malá nedeľná Veľká noc“. „Žiť podľa nedele“ znamená žiť vo vedomí oslobodenia, ktoré Kristus priniesol, aby sa jeho víťazstvo plne prejavilo na všetkých ľuďoch prostredníctvom hlboko obnoveného správania. Nedeľa ako sviatok pre druhých nemá byť chápaná len v liturgickom rozmere; okrem toho, že je darom pre kresťanov je aj hodnotou pre ľudstvo. Neprežívať všetky dni rovnako (a iba nedeľa v sebe skrýva tajomstvo odlišnosti), venovať čas spoločstvu a charitatívnej láske, je účinnou cestou ako oslobodiť človeka od otroctva práce.

Žiť podľa nedele

Táto radikálna novosť, ktorú Eucharistia vovádza do života človeka, sa prejavila v kresťanskom povedomí už od počiatku. Veriaci okamžite pochopili hlboký vplyv, ktorým slávenie Eucharistie pôsobilo na štýl ich života. Svätý Ignác Antiochijský vyjadroval túto pravdu tak, že kresťanov označoval ako tých, „čo prišli k novej nádeji“, a predstavoval ich ako tých, čo „žijú podľa nedele“ (*iuxta dominicam viventes*). Táto formula veľkého antiochijského mučenika jasne poukazuje na spojivo medzi eucharistickou skutočnosťou a kresťanskou existenciou v jej každodennosti. Zvyk kresťanov stretávať sa v prvý deň po sobote, aby slávili Kristovo vzkriesenie – podľa rozprávania svätého Justína, mučenika –, je aj údaj, ktorý definuje formu života obnoveného stretnutím s Kristom. Formula svätého Ignáca –,žiť podľa nedele“ – podčiarkuje aj paradigmatickú hodnotu,

ktorú tento svätý deň vlastní vzhľadom na každý iný deň týždňa. On sa totiž neodlišuje len na základe prerušenia prác, ako nejaká pomlčka v rytme bežných dní. Kresťania tento deň vždy vnímali ako prvý v týždni, lebo sa v ňom slávi pamiatka na radikálnu novosť, ktorú priniesol Kristus. Preto je nedeľa deň, v ktorom kresťan nachádza tú eucharistickú formu svojej existencie, podľa ktorej je povoláný neustále žiť. „Žiť podľa nedele“ znamená žiť vo vedomí oslobodenia, ktoré Kristus priniesol, a prežívať svoju existenciu ako dar seba samých Bohu, aby sa jeho víťazstvo plne prejavilo na všetkých ľuďoch prostredníctvom hlboko obnoveného správania. [*Sacramentum caritatis*, 72]

F. Otázky na rozhovor manželov a v spoločenstve

Otázky pre manželov

1. Prežíva naša rodina nedeľu ako čas *pre druhých a s druhými*?
2. Aký je vzťah medzi našou rodinou, ďalšími rodinami a kresťanským spoločenstvom?
3. Aké prejavy služby a dobročinnnej lásky prežívame počas týždňa u nás doma? Akú charitatívnu činnosť by sme poradili ostatným, zvlášť pokiaľ ide o tých najnúdznejších?
4. Je náš domov otvorený svetu, jeho problémom a jeho potrebám?

Otázky pre spoločenstvo rodín

1. Dnes sa málo prežíva rozmer nedele ako dňa spoločenstva. Aké riešenia a návrhy môžeme ponúknuť?
2. Odovzdávajú kresťanské spoločenstvá rodinám skúsenosť spoločenstva? Privádzajú rodiny kresťanské spoločenstvá k bratskejšiemu spôsobu života?
3. Venuje sa vo farnosti neustála pozornosť poskytovaniu charitatívnej pomoci? Sú charitatívne združenia a inštitúcie (Charita) prejavom celého spoločenstva?
4. Ako si rodiny pomáhajú pri výchove k hodnotám takého života, ktorý je prežívaný pre druhých, ako vzbudzujú misionárske povolania?

G. Predsavzatie pre život v rodine a v spoločnosti

H. Spontánne modlitby. Otče náš

I. Záverečná pieseň

Pápežská rada pre rodinu
RODINA: PRÁCA A SVIATOK
Prípravné katechézy na 7. svetové stretnutie rodín
(Miláno, 30. mája – 3. júna 2012)

Preklad z talianskeho originálu:
Mgr. Stanislav Gábor, ThLic. Peter Labanič
Lektorovala: Mgr. Mária Hricová

Október 2011
Pre vnútornú potrebu Rady pre rodinu Konferencie biskupov Slovenska
rodina@kbs.sk , www.rodina.kbs.sk